

Razvojne mogućnosti i problemi Grada Mursko Središće s naglaskom na demografski aspekt

Šafarić, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:122889>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Karlo Šafarić

**Razvojne mogućnosti i problemi Grada Mursko Središće s
naglaskom na demografski aspekt**

Diplomski rad

Zagreb

2023.

Karlo Šafarić

**Razvojne mogućnosti i problemi Grada Mursko Središće s
naglaskom na demografski aspekt**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

Zagreb

2023.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer:
Prostorno planiranje i regionalni razvoj na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-
matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ivana Zupanca

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Razvojne mogućnosti i problemi Grada Mursko Središće s naglaskom na demografski aspekt

Karlo Šafarić

Izvadak: Grad Mursko Središće suočava se s raznim razvojnim problemima i poteškoćama. Razlozi su pretežito demografski i povezani su s blizinom Slovenije i Austrije kao važnim centrima rada koji privlače stanovništvo. Samom blizinom razvijenih država i povoljnim prometnim položajem na državnoj cesti i s graničnim prijelazom također postoji i veliki potencijal za daljnji razvoj Grada Mursko Središće. U sklopu Grada nalazi se 5 naselja: Mursko Središće, Peklenica, Hlapičina, Štrukovec i Križovec. U ovom radu su se analizom demografskih, gospodarskih i funkcionalnih pokazatelja odredili glavni problemi razvoja, ali i mogućnost koje područje Grada ima za budući razvoj. Provođenjem ankete se istražilo mišljenje građana o kvaliteti života, opremljenosti sadržajima samog Grada, te na koji način oni sami zamišljaju stanje Grada do 2050. godine. Analizom svih tih pokazatelja su uz pomoć SWOT analize izrađeni mogući scenariji koji prikazuju na koji način bio mogao izgledati mogući budući razvoj Grada.

62 stranice, 25 grafičkih priloga, 10 tablica, 13 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Grad Mursko Središće, demografski pokazatelji, budući razvoj, razvojne mogućnosti, razvojni izazovi, stanovništvo

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ivan Zupanc
prof. dr. sc. Aleksandar Lukić
doc. dr. sc. Vedran Prelogović

Tema prihvaćena: 10. 2. 2022.

Rad prihvaćen: 9. 2. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Development opportunities and problems in the City of Mursko Središće, with emphasis on
demographic aspects

Karlo Šafarić

Abstract: The city of Mursko Središće faces various development problems and difficulties. The reasons are mainly demographic and related to the proximity of Slovenia and Austria as important work centers that attract the population. Due to its proximity to developed countries and its favorable traffic position on the state road and border crossing, there is also great potential for the further development of the City of Mursko Središće. There are 5 settlements within the City: Mursko Središće, Peklenica, Hlapičina, Štrukovec and Križovec. In this paper, the analysis of demographic, economic and functional indicators determined the main problems of development, as well as the possibility that the area of the City has for future development. By conducting a survey, citizens' opinions on the quality of life, the city's amenities, and how they envision the state of the City by 2050 were investigated. By analyzing all these indicators, with the help of a SWOT analysis, possible scenarios were created that show how the possible future development of the City could look like.

62 pages, 25 figures, 10 tables, 13 references; original in Croatian

Keywords: City of Mursko Središće, demographic indicators, future development, development opportunities, development challenges, population

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor
Aleksandar Lukić, PhD, Full Professor
Vedran Prelogović, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 10/02/2022

Thesis accepted: 09/02/2023

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet, ciljevi rada i polazne hipoteze	1
1.2. Pregled dosadašnjih istraživanja, literature i izvora podataka	2
2. Metodologija istraživanja	3
3. Osnovna geografska obilježja Grada Mursko Središće	4
3.1. Geografski smještaj i položaj	4
3.2. Prirodno-geografska obilježja	5
3.3. Historijsko-geografski razvoj	6
4. Analiza demografskih pokazatelja prostora	8
4.1. Razmještaj i broj stanovnika	8
4.2. Kretanje stanovništva	10
4.2.1. Ukupno (opće) kretanje stanovništva	10
4.2.2. Prirodno kretanje stanovništva	13
4.2.3. Prostorna pokretljivost stanovništva	14
4.2.4. Tip općeg kretanja stanovništva	17
4.3. Sastav stanovništva po dobi i spolu	19
4.4. Društveno-gospodarski sastav stanovništva	21
4.4.1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i gospodarskoj djelatnosti	21
4.4.2. Sastav stanovništva prema obrazovanju	24
5. Opremljenost funkcijama, infrastruktura i gospodarstvo	25
5.1. Opremljenost naselja centralnim funkcijama	25
5.2. Infrastruktura	26
5.3. Gospodarstvo	28
6. Rezultati anketnog istraživanja	31
6.1. Uzorak	31
6.2. Analiza	34

7. SWOT analiza i scenariji razvoja Grada Mursko Središće	48
7.1. SWOT analiza	48
7.2. Scenariji razvoja	50
7.2.1. Scenarij "Grad bez budućnosti"	50
7.2.2. Scenarij "Postepeni rast"	51
7.2.3. Scenarij "Biser sjevera Hrvatske"	53
8. Usporedba s planskom dokumentacijom i strategijama razvoja	55
9. Rasprava	58
10. Zaključak	59
11. Literatura i izvori	60
12. Prilozi	VII

1. Uvod

Mursko Središće je, sa svojih pet naselja koje ulaze u sastav Grada, najsjeverniji Grad u Republici Hrvatskoj. Nalazi se na samoj granici s Republikom Slovenijom, na desnoj obali rijeke Mure, te se zbog same blizine rijeke i povoljnog prometnog položaja na proučavanom području vide tragovi naseljenosti još od brončanog doba. Nakon što je 1997. godine dobio status Grada, čime je jedan od tri u Međimurskoj županiji, uspio se razviti u jači područni centar s tendencijom rasta prema subregionalnom centru. Međutim, blizina Čakovca, ali i Varaždina u susjednoj županiji kao i neposredna blizina visoko razvijenih država Srednje Europe uz demografske trendove koji stagniraju ili su negativni, kočće daljnji razvoj Grada.

S obzirom na takvo stanje Grada proučene su mogućnosti u kojem bi se smjeru Mursko Središće dalje moglo razvijati ili je ipak Grad već prešao svoj vrhunac i slijedi mu neperspektivna budućnost. Uz detaljnu analizu demografskih i gospodarskih obilježja Grada i ispitivanjem građana, pokušalo se doći do glavnih mogućnosti razvoja Grada, u što treba ulagati i na čemu graditi budućnost, ali i do toga koji izazovi sprječavaju daljnji rast i kako bi se oni mogli riješiti, čime bi Grad bio primamljiviji za život i čime bi mogao privući mlado stanovništvo na sam sjever Hrvatske.

1.1. Predmet, ciljevi rada i polazne hipoteze

Predmet rada je prostor Grada Mursko Središće, odnosno njegov razvoj u budućnosti s obzirom na izazove s kojima se suočava i koji sprječavaju taj razvoj i s razvojnim mogućnostima i potencijalima koje posjeduje i koji mu se pružaju.

Glavni cilj ovog rada je odrediti koji procesi usporavaju razvoj Grada i na koji način ih se može ukloniti ili barem usporiti, te koji su glavni potencijali u koje treba ulagati kako bi se Grad razvio u jače središte te samim time potaknuti stanovništvo za doseljenje i unijeti pozitivne demografske trendove. Zadaci rada se sastoje od analize demografskog i gospodarskog stanja prostora Grada, anketiranja stanovništva čime se dolazi do njihovog mišljenja o trenutnoj kvaliteti života u Gradu i izrada scenarija mogućeg razvoja Grada iz svih prikupljenih podataka. Polazne hipoteze su postavljene s obzirom na prethodna istraživanja i zbog poznavanja prostora istraživanja, a one će na kraju rada biti prihvaćene ili odbačene:

H1: Negativni demografski trendovi su najveći izazov s kojim se suočava Grad.

H2: Iseljavanje mladog stanovništva u inozemstvo koči razvoj.

H3: Bolja turistička valorizacija ugljenokopa i nalazišta nafte na području Grada mogu povećati broj turista i time privući dodatni kapital.

H4: Potrebna su daljnja ulaganja u industrijsku zonu i poticanje mladih obrtnika.

H5: Otvaranje srednje škole dodatno bi privuklo mlade obitelji na područje Grada.

1.2. Pregled dosadašnjih istraživanja, literature i izvora podataka

Samo područje Grada Mursko Središće nije često bila tema znanstvenih radova, te zbog toga nema mnogo literature vezano uz njega. Turk je 2020. godine izdao opsežnu monografiju *Grad Mursko Središće* u kojoj se spominje čitav historijsko-geografski razvoj Grada, kao i njegov gospodarski razvoj od 16. stoljeća pa do danas. Prirodno-geografska obilježja Međimurja opisao je Laci u radu *Razvoj naseljenosti Međimurja* (1979), dok su klimatološka obilježja prostora opisana u *Klimatologija za geografe* (Šegota i Filipčić, 1996). Razvoj rudarstva je predstavila Mesarić (2019) u radu *Turistički potencijal rudarske geobaštine oko Murskoga Središća*, dok je razvoj naftaštva predstavljen u radu *Peklenica kao potencijalna turistička destinacija u Međimurju* (Gregorić i dr., 2017.). Za potrebe analize demografskih pokazatelja i trendova korištena je knjiga *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima* (Nejašmić, 2005) s obzirom da daje uvid u cjelokupna demografska obilježja Republike Hrvatske, te podaci iz popisa stanovništva Državnog zavoda za statistiku i podaci iz statističkih godišnjaka "Međimurska županija u brojkama". Metodologija obrade centralnih funkcija opisana je u radu *Opremljenost centralnim funkcijama naselja Dalmacije* (Radeljak Kaufmann, 2015), a metoda scenarija i njezina upotreba predstavljene su u radu *Metoda scenarija u istraživanju i planiranju prostora* (Radeljak Kaufmann, 2016). Podaci o infrastrukturi, pojedinim prirodno-geografskim obilježjima i razvoju grana gospodarstva pronađeni su u Prostornom planu uređenja Grada Mursko Središće i njegovim izmjenama i dopunama, kao i budući planovi razvoja i projekti daljnjeg planiranja Grada za koji su također proučeni Provedbeni program Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025., Plan razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine, Prostorni plan Međimurske županije, Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, te web stranice Grada Mursko Središće i turističke zajednice Grada Mursko Središće. Za potrebe izrade SWOT analize proučen je rad *SWOT i PEST analiza Savezne Države Bavarske* (Šarić i Šprem, 2017).

2. Metodologija istraživanja

U cjelokupnom radu su korištene različite metode prikupljanja, obrade i usporedbe podataka. Opća obilježja prostora su opisana pomoću metode deskripcije. Kako bi se obradili statistički podaci vezani uz stanovništvo korištene su statističke i demografske metode čiji su rezultati nakraju prikazani pomoću MS Excel-a u obliku tablica, grafova i kartografskih prikaza. Kartografski prikazi su izrađeni uz pomoć programa ArcGIS 10.7.

Uz pomoć anonimnog anketnog istraživanja utvrdili su se stavovi lokalnog stanovništva o trenutnom stanju kvalitete života u Gradu kao i njihovo viđenje mogućeg daljnjeg razvoja. Anketni upitnik proveo se pomoću interneta u obliku Google obrasca i podijelio se na društvenoj mreži Facebook. U anketnom istraživanju sudjelovalo je 175 stanovnika s područja Grada Murskog Središća koje je starije od 18 godina i ima stalno prebivalište na području Grada. Istraživanje je provedeno od 8. prosinca do 15. prosinca 2022. godine. Upitnik se sastojao od 16 pitanja otvorenog ili zatvorenog tipa. Prvi dio ankete su bila pitanja zatvorenog tipa kako bi se saznali osnovni podaci o ispitanicima. Drugi dio se odnosio na kvalitetu života u Gradu gdje su ispitanici odgovarali ocjenama od 1 do 5, odnosno korištena je Likertova skala, dok je posljednje bilo pitanje otvorenog tipa. Rezultati anketnog istraživanja su statistički obrađeni i prikazani u obliku grafova. Uzorak ispitanika je bio neprobabilistički prigodni. Kod takvog uzorka nije poznata vjerojatnost izbora osobe u uzorak, te se iz tog razloga ne može smatrati reprezentativnim uzorkom za populaciju i uopćavanje podataka na cijelu populaciju može biti samo uvjetno (Milas, 2005).

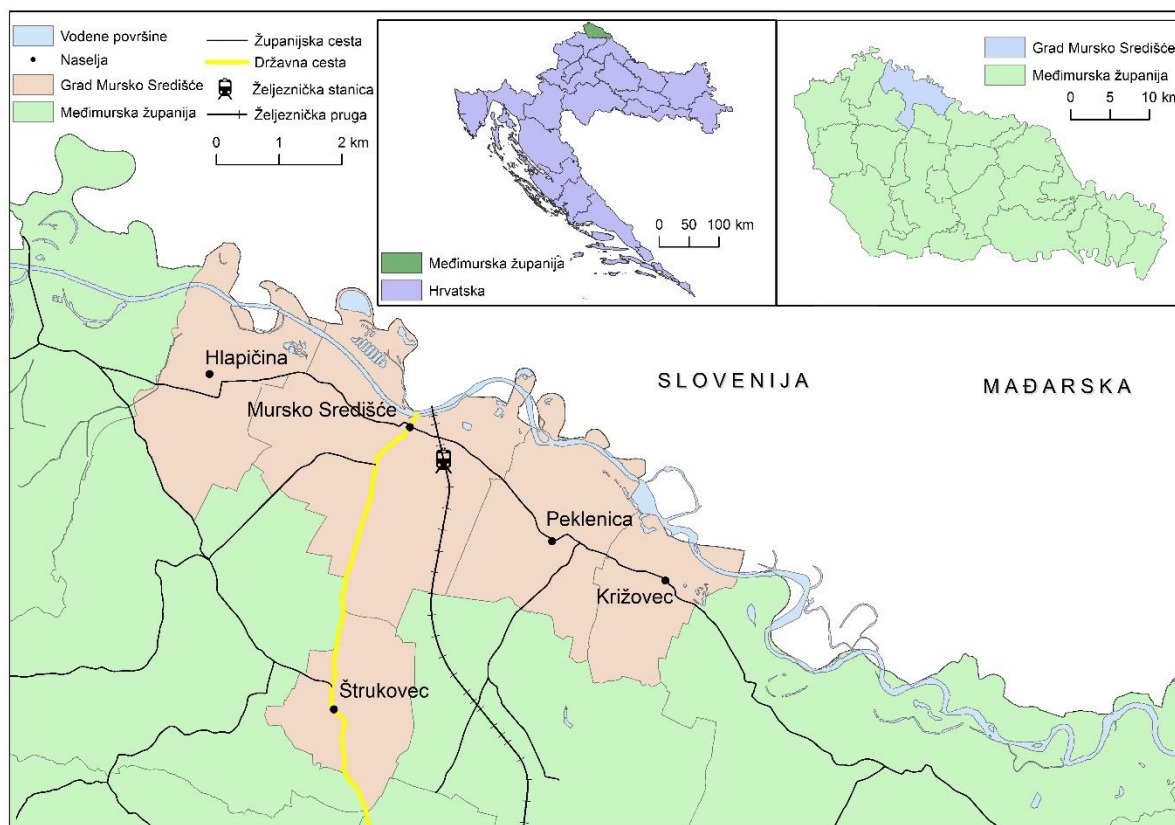
Provedena je SWOT analiza Grada Mursko Središće kako bi se odredile snage, slabosti, prilike i prijetnje Grada te su se pomoću nje izradili mogući scenariji razvoja Grada.

U radu je još korištena i metoda scenarija kako bi se prikazale moguće varijante budućeg razvoja Grad. Scenariji se prikazuju kroz najbitnije procese i faktore koji će utjecati na određeno područje u određenom vremenskom razdoblju. Uz pomoć prikupljenih podataka kroz ovo istraživanje ponuđena su tri moguća scenarija razvoja Grada Mursko Središće.

3. Osnovna geografska obilježja Grada Mursko Središće

3.1. Geografski smještaj i položaj

Mursko Središće je najsjeverniji Grad Republike Hrvatske i sastoji se od 5 naselja, a to su Hlapičina, Križovec, Mursko Središće, Peklenica i Štrukovec. Na zapadu graniči s općinom Sveti Martin na Muri, jugozapadno se nalazi općina Selnica, južno Grad Čakovec, jugoistočno općina Vratišinec, a na istoku općina Podturen. Također, na sjeveru graniči s Republikom Slovenijom odnosno Gradom Lendavom, čiju prirodnu granicu cijelim područjem Grada čini rijeka Mura (Turk, 2020). Mursko Središće se nalazi na vrlo povoljnom prometnom položaju jer se nalazi na državnoj cesti D209, ima granični prijelaz sa Slovenijom, udaljeno je 20-ak kilometara od autoceste A4 Zagreb-Goričan, te se nalazi na željezničkoj prugi Čakovec-Lendava. Zbog takvog povoljnog prometnog položaja ima turistički potencijal koji još uvijek nije u dovoljnoj mjeri iskorišten.

Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Grada Mursko Središće
Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2005.

3.2. Prirodno-geografska obilježja

Prostor Grada nalazi se na prijelazu mikroregionalnih cjelina Gornjeg i Donjeg Međimurja. Najveći dio Grada nalazi se u nizinskom prostoru uz samu rijeku Muru, a samo se jugozapadni dio nalazi u brežuljkastom dijelu, odnosno na krajnjim istočnim obroncima Alpa (PPUG Mursko Središće, 2004). Navedeno prijelazno područje nazvano je pleistocenska ravan (Laci, 1979). Prosječna nadmorska visina Grada iznosi 163 metra (Turk, 2020). Riječna ocjedna terasa na kojoj je smješten Grad Mursko Središće oblikovana je u kasnom pleistocenu. Sjeverno od Peklenice prema Križovcu nalazi se zona poloja rijeke Mure. Nanose pijeska i šljunka iz pleistocena nanijela je rijeka te ona čini geološku podlogu, dok pedološku čini les, koji čini veći dio, uz manji udio pjeskovite gline. Jedino je na području između Murskog Središća i Hlapičine razdoblje nastanka nanosa, pijeska, šljunka i gline holocen (PPUG Mursko Središće, 2004). Osim rijeke Mure, na području Grada još veliki broj vodotoka, Gornji i Dolnji potok, Brodec, Koncovčak, Obodni kanal, koji su većim dijelom regulirani. Svi oni su bili ili su još uvijek korišteni za navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta što je i bio povoljan razlog za bavljenje ratarstvom na ovom području. Za rijeku Muru na ovom području karakterističan je vrlo veliki broj meandara i mrtvaja, od kojih je najpoznatija Stara Mura odnosno „Verk“ kod Križovca, gdje se nalazi najpopularnije ribolovno područje na prostoru Grada. Vodostaj Mure je najviši od svibnja do lipnja, a režim je ledenjačko-snježni (PPUG Mursko Središće, 2004).

Prema Köppenovoj klasifikaciji, tip klime u kojem se nalazi Grad Mursko Središće je umjereno topla vlažna klima s toplim ljetom. Ona se označava Cfb i znači da srednjak najtoplijeg mjeseca u godini ne prelazi temperaturu od 22°C, da su srednjaci mjesečnih temperatura u barem četiri mjeseca iznad 4°C i da srednjak najhladnijeg mjeseca ne pada ispod -3°C (Šegota i Filipčić, 1996). Količina padalina je ravnomjerno raspoređena tijekom cijele godine uz maksimum u toplom dijelu godine između travnja i listopada, što je povoljno za poljoprivredu jer su u tom periodu ratarskim kulturama potrebne veće količine kiše. Ukupno se godišnja količina padalina kreće između 800 i 1200 mm (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016). Vegetacija je na prostoru Grada velikim dijelom pretvorena u gospodarske šume i obradive poljoprivredne površine, te je time od prirodnog pokrova ostao još samo šumski kompleks uz rijeku Muru i uz područje riječnog korita. Autohtone vrste koje su prevladavale na ovom prostoru je bio hrast lužnjak, a uz prostor plavljenja rijeke još su se javljali jasen, crna i bijela joha, dok je uz sam vodotok prevladavala vrba. Na udaljenijim prostorima se nalazio grab. Šume bukve, kestena, graba i hrasta kitnjaka

javljale su se više prema unutrašnjosti, odnosno prema prostoru više nadmorske visine (PPUG Mursko Središće, 2004).

3.3. Historijsko-geografski razvoj

Najstariji tragovi naseljenosti na području Grada datiraju iz razdoblja od oko 5000 godina pr. Kr. i to su pronalasci perforiranih sjekiri-čekića. Najznačajniji nalazi s područja Grada pronađeni su u blizini naselja Peklenica, a oni datiraju iz kasnog brončanog doba, odnosno između 1300. i 700. g. pr. Kr. Ti pronalasci su dokaz postojanja kulture polja sa žarama na ovim prostorima. Kultura je naziv dobila po načinu pokapanja mrtvih (Turk, 2020). U antičkom razdoblju Međimurje je kao prostorna cjelina pripadalo sjevernoj Panoniji, te su u tom vremenskom razdoblju riječni tokovi bile važne trgovačke linije, pa je samim time i Mura imala takvu ulogu. Također je pretpostavka da je povijesni Jantarski put prolazio kroz Međimurje (Turk, 2020). U srednjem vijeku slijedi nazadovanje u svim sferama života, te do brojnih promjena vlasti nad područjem cijelog Međimurja, a samim time i područjem Grada. Iako je područje Grada bilo nastanjeno, veće i stabilnije zajednice počinju se formirati tek nakon 1000. godine i to pokrštenjem Mađara i dolaskom na vlast Stjepana Arpadovića. Od 1094. godine područje Međimurja dolazi pod vlast Zagrebačke biskupije (Turk, 2020).

Naziv Mursko Središće prvi put se spominje 1334. godine kao naziv župe “Sancti Martin in Sredishe” (PPUG Mursko Središće, 2004). Mursko Središće se najvjerojatnije počelo razvijati u 13. stoljeću jer se nalazilo na prijelazu Mure između dvije, u ono vrijeme, važne utvrde Čakovec i Lendava. Takav položaj bio je idealno mjesto za organizaciju sajmova i razmjenu robe. U 15. stoljeću dobilo je status trgovišta i time postaje jedno od četiri najvažnija mjesta u Međimurju (Turk, 2020). U 17. stoljeću na području današnjeg naselja Hlapičina nalazila se utvrda koja je štitila vlasteline od prodora Osmanlija. Za vrijeme europskog “proljeća naroda” 1848. godine i pripojenja Međimurja Hrvatskoj, na području Murskog Središća odvila su se ratna događanja. Najvažniji događaj bilo je spaljivanje mosta preko Mure kako bi se otežalo opskrbljivanje vojske (Turk, 2020). Nakon što su Mađari 1880. godine donijeli zakon o izgradnji pruga, Mursko Središće je dobilo svoju postaju i time se uzdiglo među jedno od tri najvažnija naselja u Međimurju. Sama pojava željeznice je na naselje imalo i demografski pozitivne učinke (Turk, 2020).

Jedan od najznačajnijih događaja u povijesti gospodarstva je početak vađenja i korištenja nafte, a prema izvorima prvo vađenje nafte na svijetu se dogodilo upravo na području naselja Peklenica 1856. godine. Prema nafti je i samo naselje dobile ime jer su stanovnici tog

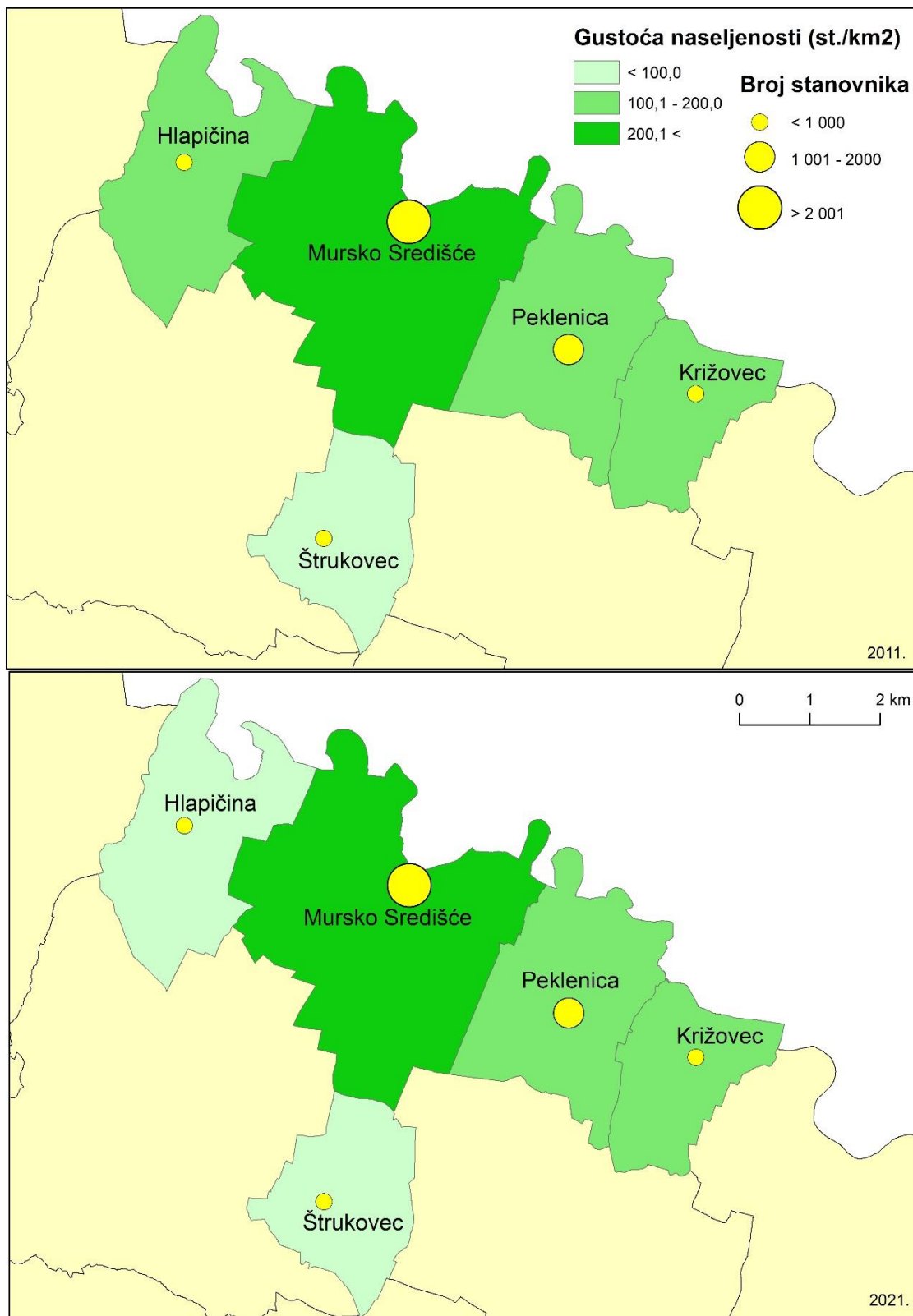
naselja tu crnu tekućinu zvali “pekel”. Na početku se nafta koristila za podmazivanje drvenih kotača na kolima te se prodavala pod nazivom “kolomajz”. Prvi proizvodi, odnosno destilati iz te nafte nastali su tri godine kasnije u Sloveniji (Turistička zajednica Grada Mursko Središće, n.n.). Uz to, stanovnici su naftu koristili i za osvjetljavanje, ali i kao lijek kojim se liječila astma, šuga i reumatizam. Jedno izvješće iz 1848. godine navodi da su Mađari koristili slamu koja je bila natopljena u naftu kojom su zatim spalili drveni most u ratu za Međimurje (Gregorić i dr., 2017.). Grof Feštetić je prvi dobio koncesiju za eksploataciju nafte u Hrvatskoj spomenute 1856. godine i prvi je izbušio plitke rupe u kojima se ručno vadilo i do 32 litre nafte na dan po rupi. Kasnije u Peklenicu dolazi Wilhelm Singer koji buši dublje rupe i time povećava količinu vađene nafte do sveukupne brojke od 7169 litara dnevno. Eksploatacija prestaje 1967. godine kad se seli u susjednu Sloveniju zbog neefikasnosti postupka (Gregorić i dr., 2017.). U 30-im godinama prošlog stoljeća 70% sve izvađene nafte na području Jugoslavije bilo je izvađeno iz pekleničkih bušotina (Turistička zajednica Grada Mursko Središće, n.n.). Veliku ulogu u razvoju Murskog Središća imali su i rudnici koji su bili otvoreni početkom 20. stoljeća. Ukupno je bilo otvoreno 38 rudnika ugljena od kojih je 36 bilo uzvišenog reljefnog oblika (*halde*), a 2 su bila udubljena reljefna oblika (*grabe*). Iz *haldi* se ugljen vadio na jamski način, dok se iz *grabi* vadio površinski (Mesarić, 2019). U njima je radila gotovo sva moguća radna snaga. Sredinom 20. st. otvoreno je nekoliko tvorničkih pogona pa samim time više nije sva populacija radila u primarnom sektoru. Zadnji rudnik zatvoren je 1972. godine (Turk, 2020).

Mursko Središće je svoju ulogu odigralo i u Domovinskom ratu. Dana 28. lipnja 1991. kolona tenkova JNA krenula je prema Sloveniji, međutim njih su samoinicijativno zaustavili stanovnici Murskog Središća uz pomoć policije čime su natjerali snage JNA da pokušaju u Sloveniju prijeći preko nekog drugog prijelaza, odnosno mosta. Iako taj događaj nije vrlo poznat široj populaciji ljudi, s obzirom na tenzije koje su u tom trenutku vladale u Jugoslaviji cijeli je centar naselja mogao biti razoren da se situacija nije riješila na tako smiren način. Mursko Središće je status Grada dobilo 22. ožujka 1997. godine (Turk, 2020).

4. Analiza demografskih pokazatelja prostora

4.1. Razmještaj i broj stanovnika

Na prostoru Međimurske županije prema popisu stanovništva 2021. godine živi 105 250 stanovnika, što čini 2,82% stanovništva Republike Hrvatske. Ta brojka čini je petnaestom najnaseljenijom županijom čime se popela za dva mjesta u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine. Iako je pao broj stanovnika kao i u svim ostalim županijama u Hrvatskoj, zbog ipak manjeg i apsolutnog i relativnog pada, Koprivničko-križevačka i Bjelovarsko-bilogorska županija su postale slabije naseljene županije od Međimurske. Područje Grada Mursko Središće kontinuirano gubi stanovništvo od popisa 1991. godine. Njegov broj je rastao sve od prvog popisa 1857. pa sve do spomenute 1991. s iznimkom međupopisnog razdoblja 1971.-1981. Prema popisu iz 2021. godine na području Grada, odnosno njegovih 5 naselja živi 5855 stanovnika. U naselju Mursko Središće živi najveći dio stanovništva (56,7%), a uz njega, naselje koje još prelazi 1000 stanovnika je Peklenica.

Sl. 2. Gustoća naseljenosti Grada Mursko Središće 2011. i 2021. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2022.

Grad Mursko Središće svojom površinom od 33,88 km² (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016) zauzima 4,64% ukupne površine Međimurske županije. Time dolazimo do gustoće naseljenosti od 172,82 st./ km² što je 2,5 puta više od gustoće naseljenosti Hrvatske (68,41 st./ km²) i više od prosjeka Međimurske županije koji iznosi 144,26 st./ km² (Popis stanovništva 2021.). Naselju Hlapičina je gustoća naseljenosti u odnosu na prošli popis pala ispod 100 st./ km², no u ostalim naseljima nije došlo do značajnijih promjena (sl. 2). Najrjeđe naseljeno je naselje Štrukovec s 74,55 st./ km² što je još uvijek više od državnog prosjeka. Samo naselje Mursko Središće je najgušće naseljeno (265,46 st./ km²) i time pripada među najgušće naseljena naselja u županiji.

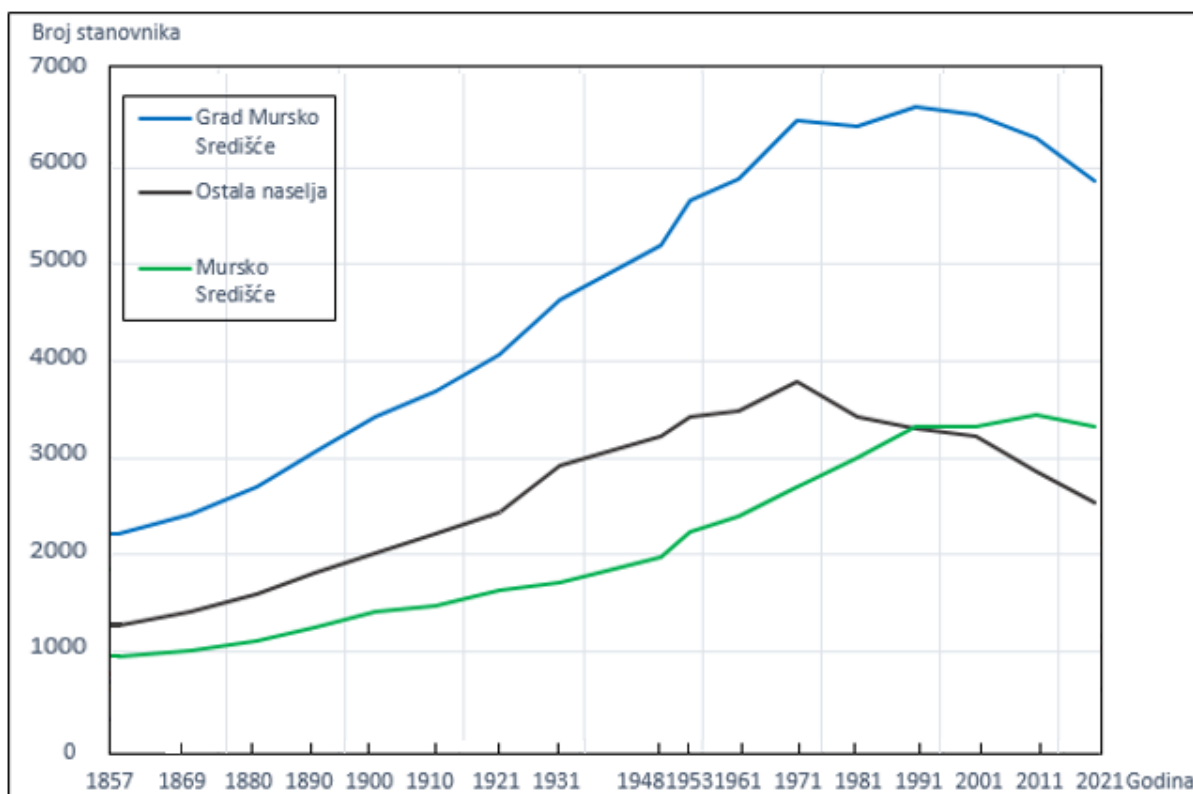
4.2. Kretanje stanovništva

Kretanje stanovništva odnosi se na promjenu broja stanovnika nekog prostora u određenom vremenu, dok na njega utječe više čimbenika poput vanjskih migracija, prirodne promjene ili rata (Nejašmić, 2005). Analizom upravo takvih čimbenika prikazati će se kretanje stanovništva Grada Mursko Središće.

4.2.1. Ukupno (opće) kretanje stanovništva

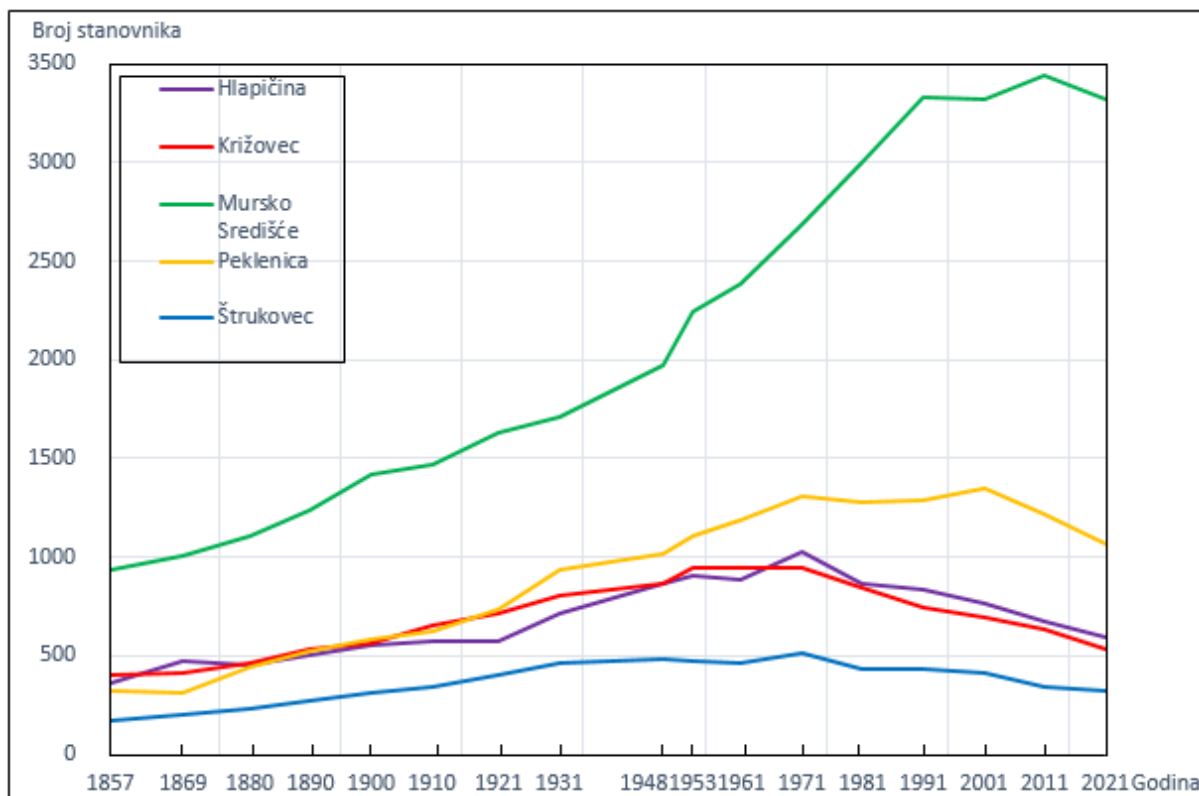
Dvije temeljne odrednice općeg kretanja stanovništva su prirodno kretanje stanovništva i prostorno kretanje stanovništva. Osim tih dviju odrednica, vanjske čimbenike poput epidemije ili rata također treba uzeti u obzir kao i njihove moguće posljedice na prostor tijekom analize. Kako bi se doznalo opće kretanje stanovništva, provode se popisi stanovništva u gotovo svim državama svijeta i to najčešće u razmaku od deset godina (Nejašmić, 2005).

Opće kretanje stanovništva Grada Mursko Središće promatramo od prvog popisa stanovništva 1857. pa sve do najnovijeg 2021. godine. Naselje Mursko Središće prvi put udio od više od 50% stanovništva u ukupnom broju stanovnika Grada prelazi tek 1991. godine, dok su ostala naselja ukupno najveći broj stanovnika imala popisne godine 1971., nakon čega slijedi popriličan pad stanovništva u ostalim naseljima (sl. 3).

Sl. 3. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Murško Središće 1857.-2021. godine
 Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2022.

Štrukovec je kontinuirano najslabije naseljeno naselje, dok je naselje Peklenica doživjelo rast 1931. godine kada se odvaja od ostalih brojem stanovnika i postaje drugo najnaseljenije naselje Grada (sl. 4). Od prvog popisa pa do posljednjeg, Grad je povećao svoje stanovništvo za 265% odnosno s 2211 st. na 5855 st. Najveće povećanje stanovnika se dogodilo u naseljima Murško Središće i Peklenica čije su se brojke povećale za 354% i 330%, odnosno s 939 na 3321 stanovnik i s 325 na 1072 stanovnika. Najmanji postotak povećanja dogodio se u naselju Križovec i to s 405 na 537 stanovnika odnosno 133%. Naselja Križovec, Hlapičina i Štrukovec od 1971. godine bilježe kontinuirani pad stanovništva dok Murško Središće i Peklenica ipak imaju nešto pozitivniji trend.

Sl. 4. Ukupno kretanje broja stanovnika u svim naseljima Grada Mursko Središće 1857.-2021. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2022.

Veći rast stanovništva 30-ih godina prošlog stoljeća može se pripisati snažnoj ulozi rudarstva na ovom prostoru ponajviše vađenju nafte i mnogim ugljenokopima. Daljnji rast u 60-im godinama pripisuje se jačanju industrije, ponajviše tekstilne. Međutim ulogu u smanjenju broja stanovnika nakon 1991. godine (tab. 1) imao je Domovinski rat, koji ipak u ovom dijelu Hrvatske nije donio toliko velike negativne posljedice i razaranja kao na istoku, ali i neposredna blizina razvijenijih država, ponajprije susjedne Slovenije, ali i Austrije i Njemačke koje su još od vremena nakon Drugog svjetskog rata bile omiljene države za iseljavanje stanovnika Međimurja.

Tab. 1. Ukupno ili opće kretanje stanovništva Grada Mursko Središće 1857.-2021. godine

Popisne godine	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa godišnje promjene (u %)
	P	Ib	Il	D	R	r
1857.	2211	37,8	-	-	-	-
1869.	2416	41,3	109,3	205	17	9,27
1880.	2710	46,3	112,2	294	27	12,17
1890.	3069	52,4	113,2	359	36	13,25
1900.	3435	58,7	111,9	366	37	11,93
1910.	3682	62,9	107,2	247	25	7,19
1921.	4062	69,4	110,3	380	35	10,32
1931.	4630	79,1	114,0	568	57	13,98
1948.	5207	88,9	112,5	577	34	12,46
1953.	5671	96,9	108,9	464	93	8,91
1961.	5878	100,4	103,7	207	26	3,65
1971.	6483	110,7	110,3	605	61	10,29
1981.	6421	109,7	99,0	-62	-6	-0,96
1991.	6631	113,3	103,3	210	21	3,27
2001.	6548	111,8	98,7	-83	-8	-1,25
2011.	6307	107,7	96,3	-241	-24	-3,68
2021.	5855	100,0	92,8	-452	-45	-7,17

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2022.

4.2.2. Prirodno kretanje stanovništva

Prirodno kretanje stanovništva čine dvije komponente, a to su natalitet ili rodnost i mortalitet ili smrtnost koji svojom razlikom daju prirodnu promjenu. Prirodna promjena može biti pozitivna, što znači da je natalitet viši od mortaliteta, može biti negativna dok je natalitet niži od mortaliteta, a postoji i nulti prirast, prirodna stagnacija kad su te dvije komponente jednakog broja. Iako su to biološke komponente, na njihove brojke utječu i kulturni, psihološki, društveno-gospodarski i ostali čimbenici (Nejašmić, 2005).

U razdoblju 2007.-2010. dogodila se pozitivna prirodna promjena, nakon čega slijede tri godine s različitim predznacima promjena (tab. 2). Novo trogodišnje razdoblje prirodnog rasta slijedi od 2014. do 2016., a nakon toga se u svim godinama dešava prirodni pad koji je

svoj vrhunac doživio 2020. godine s –32, a te godine je i broj živorođenih bio najniži (53) i broj umrlih najviši (85). U tom zadnjem petogodišnjem razdoblju stopa nataliteta iznosi 10,6%. Prema Wertheimer-Baletić (2005) time Grad svrstavamo u posttranzicijsku etapu demografskog razvoja jer se stopa nataliteta spustila ispod 14%. S druge strane je u tom razdoblju stopa mortaliteta 12,6%, što jasno pokazuje negativan trend depopulacije Grada. Vitalni indeks također je dobar pokazatelj negativnog trenda kretanja stanovništva jer u zadnjih pet godina ne prelazi broj 100 koji bi označavao prirodni prirast. Prema tom pokazatelju najpozitivnija godina u promatranom razdoblju 2006.-2021. je bila 2014. godina s indeksom od 114,0. Broj sklopljenih brakova nema prevelikih oscilacija s izuzetkom 2020. godine kad ih je bilo samo 12, dok je najviše razvoda bilo 2017., međutim to je i godina s drugim najvećim brojem sklopljenih brakova (40).

Tab. 2. Prirodno kretanje stanovništva Grada Mursko Središće 2006.-2021. godine

	Živorodeni	Umrli	Prirodna promjena	Brakovi		Vitalni indeks
				Sklopljeni	Rastavljeni	
2006.	70	76	-6	35	1	92,1
2007.	77	70	7	38	6	110,0
2008.	82	79	3	42	6	103,8
2009.	79	71	8	38	8	111,3
2010.	80	73	7	37	6	109,6
2011.	66	73	-7	27	7	90,4
2012.	83	73	10	29	11	113,7
2013.	58	68	-10	31	7	85,3
2014.	65	57	8	26	5	114,0
2015.	80	71	9	38	9	112,7
2016.	74	67	7	37	8	110,4
2017.	72	83	-11	40	13	86,7
2018.	59	69	-10	28	3	85,5
2019.	69	74	-5	33	5	93,2
2020.	53	85	-32	12	5	62,4
2021.	64	66	-2	28	10	97,0

Izvor: Međimurska županija u brojkama 2007.-2011., Gradovi u statistici: stanovništvo - procjena i prirodno kretanje, Državni zavod za statistiku, 2022.

4.2.3. Prostorna pokretljivost stanovništva

Prostorno kretanje stanovništva je druga odrednica općeg kretanja stanovništva te se također dijeli na dvije komponente. Prva se naziva migracija ili seljenje i obuhvaća bilo koju promjenu mjesta na kojem stalno boravimo, odnosno prebivališta, bilo da je ono trajno ili

privremeno, te veće ili manje udaljenosti unutar iste države ili van granica trenutne države. Druga komponenta je cirkulacija ili kružno kretanje. Cirkulacija se odnosi na pokretljivost u kojoj nema namjere da se stalno ili dugotrajno promijeni boravište. Najčešće je kratkotrajna ili ciklička, a odsustvo iz mjesta prebivališta može imati vremenski period od samo nekoliko sati, pa sve do nekoliko mjeseci (Nejašmić, 2005).

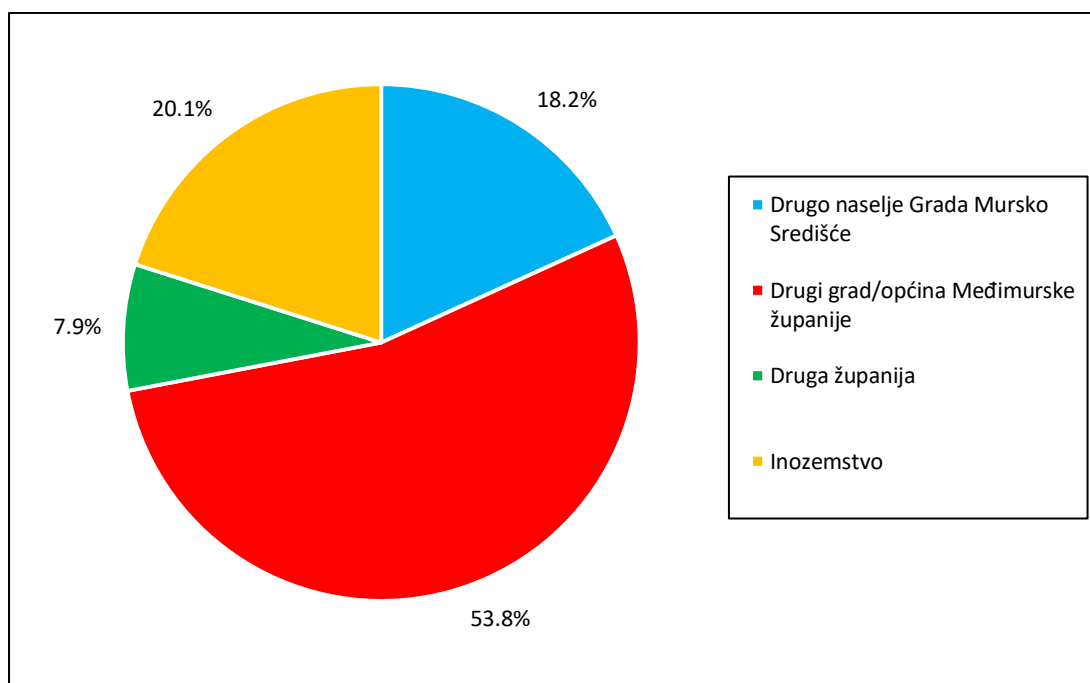
Migracijski saldo Grada Mursko Središće je u posljednjih 20 godina negativan, odnosno ima više odseljenog nekog doseljenog stanovništva. U samo pet godina od posljednjih 20 je Grad imao pozitivan saldo i to se posljednji put dogodilo 2012. godine. Iako je od 2014. svake godine više od 100 novodoseljenih stanovnika na područje Grada, od 2017. do 2019. svake godine je iselilo više od 200 stanovnika. Najnegativniji migracijski saldo je bio 2017. i 2021. godine s brojkama od -90 i -84. Najpozitivnija godina je bila 2006. sa saldom od 46. Sveukupno je u promatranom razdoblju Grad izgubio 380 stanovnika (tab. 3).

Tab. 3. Migracijski saldo Grada Mursko Središće 2001.-2021. godine

	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo
2001.	129	97	32
2002.	116	119	-3
2003.	103	94	9
2004.	102	82	20
2005.	86	92	-6
2006.	118	72	46
2007.	108	119	-11
2008.	100	105	-5
2009.	94	112	-18
2010.	62	92	-30
2011.	73	92	-19
2012.	97	91	6
2013.	89	101	-12
2014.	104	165	-61
2015.	121	145	-24
2016.	133	162	-29
2017.	121	211	-90
2018.	178	222	-44
2019.	155	203	-48
2020.	170	179	-9
2021.	145	229	-84

Izvor: Stanovništvo – pregled po gradovima/općinama: doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2001.-2021. po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, 2022.

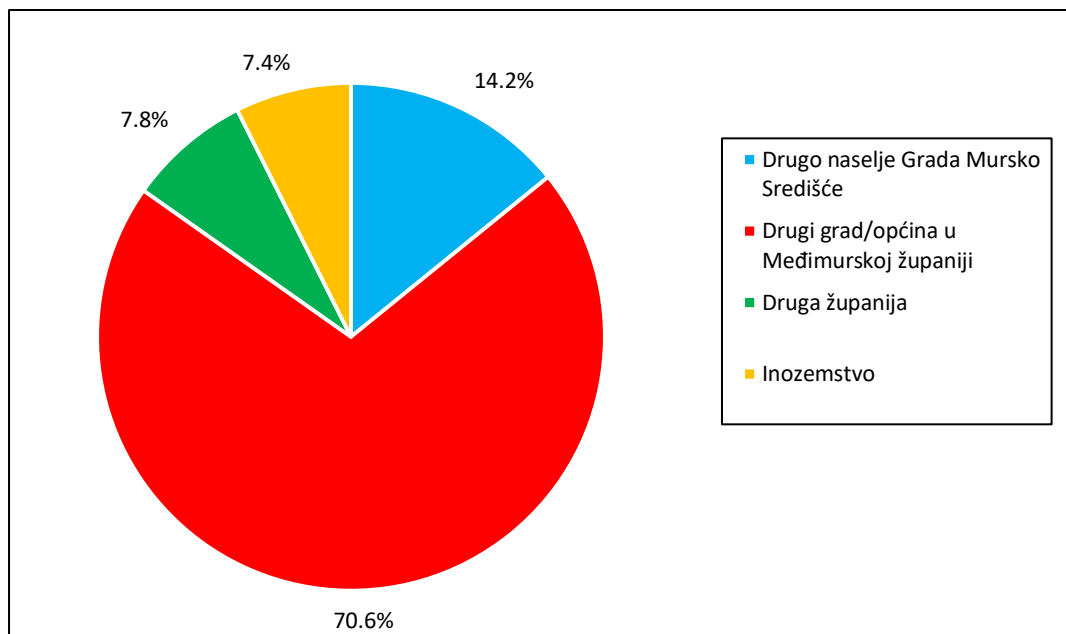
Prema popisu stanovništva iz 2011. godine od 6307 stanovnika Grada Mursko Središće, njih 2693 ih je bilo doseljeno (42,7%). Od toga ih je najveći dio, odnosno njih 2151 (79,9%) doselilo s nekog drugog mjesta iz Republike Hrvatske, dok je ostatak doselio iz inozemstva. Najveći udio doseljenih se odnosi na doseljene iz nekog drugog grada ili općine u Međimurskoj županiji (53,8%), dok je najmanje doseljenih iz neke druge županije (sl. 5). Što se tiče inozemnih doseljenika, najviše ih dolazi iz Slovenije (242), zbog same blizine, ali i velikog broja obiteljskih i rodbinskih veza. Druga po broju doseljenog stanovništva je Njemačka s 129 što je također objašnjivo, zbog velikog odlaska starijih generacija u tu državu na posao, te se sad pojedinci vraćaju nazad u domovinu ili njihova djeca na stare posjede.

Sl. 5. Doseljeni na područje Grada Mursko Središće (u%) prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, 2013.

Dnevni migranti najvećim dijelom se odnose na zaposleno stanovništvo, dok su druga najveća skupina učenici i studenti (Nejašmić, 2005). Od ukupnog stanovništva Grada 2011. godine, dnevnih migranata je bilo 1879, odnosno 29,8%. Od toga je 1406 stanovnika dnevno cirkuliralo zbog posla. 70,6% zaposlenog stanovništva na posao putuje unutar županije, ali van samog Grada, dok njih 14,2% cirkulira unutar njega (sl. 6). Dnevnih migranata u inozemstvo ima samo 7,4% što je ipak mali udio ako u obzir uzmemo samu blizinu Slovenije, ali i Austrije.

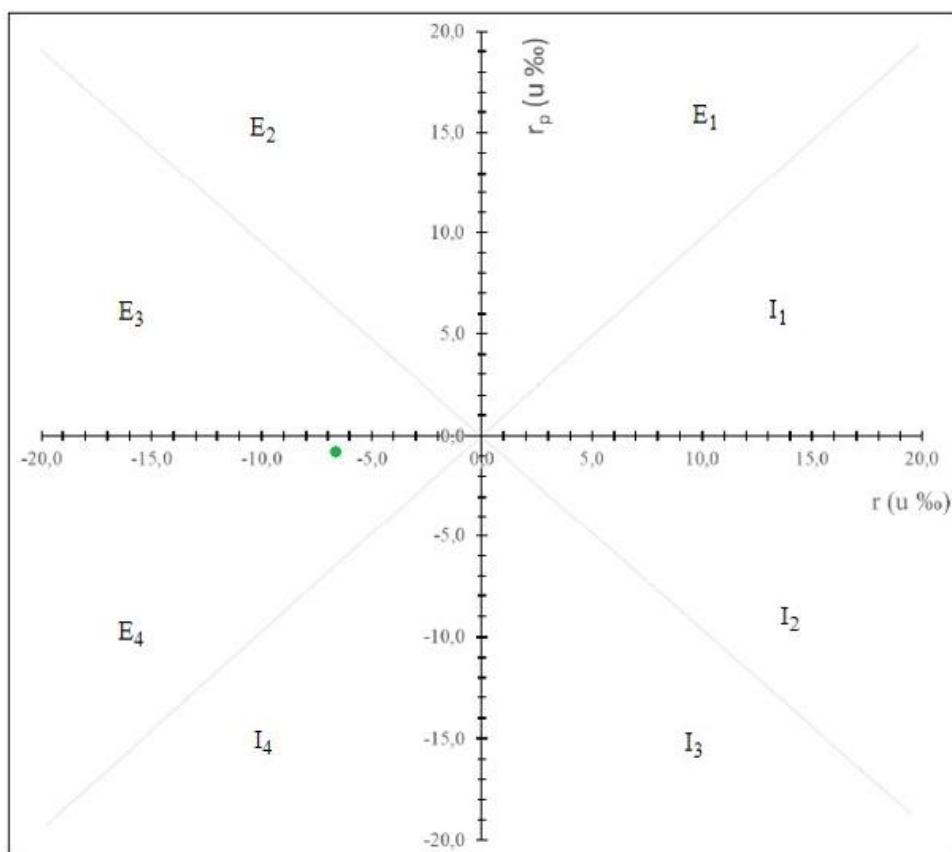

Sl. 6. Udio aktivnog stanovništva Grada Mursko Središće koje obavlja rad i dnevno cirkulira za rad, prema mjestu rada 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: dnevni i tjedni migranti, Državni zavod za statistiku, 2013.

4.2.4. Tip općeg kretanja stanovništva

Tip općeg kretanja stanovništva prikazuje odnos i utjecaj između migracije i prirodne promjene u određenom razdoblju, te se prema migracijskoj bilanci određuje prostor. Ako je bilanca pozitivna onda je taj prostor imigracijski (I), a ako je negativna on je emigracijski (E). Sveukupno postoji osam tipova općeg kretanja stanovništva, četiri za imigracijski i četiri za emigracijski tip. Imigracijski se dijela na I₁ - porast imigracijom, I₂ - obnova imigracijom, I₃ - slaba obnova imigracijom, te I₄ - vrlo slaba obnova imigracijom. Emigracijski se dijele na E₁ - emigracija, E₂ - depopulacija, E₃ - izrazita depopulacija i E₄ - izumiranje (Nejašmić, 2005).

Sl. 7. Tip općeg kretanja stanovništva Grada Mursko Središće u razdoblju 2011.-2021. godine

Izvor: Gradovi u statistici: stanovništvo – popis 2011. i popis 2021.; stanovništvo – procjena i prirodno kretanje; doseljeno i odseljeno stanovništvo, Državni zavod za statistiku, 2022.

Prema zadnjem međupopisnom razdoblju, Grad Mursko Središće pripada u emigracijski tip E₄ (sl. 7), odnosno izumiranje, jer ima popisno potvrđeno smanjenje stanovništva, negativnu prirodnu promjenu i negativan migracijski saldo (tab. 4). To je vrlo alarmantna situacija za jedan od samo tri grada na području Međimurske županije koja bi se trebala pokušati riješiti drugačijim pristupom u natalitetnoj politici.

Tab. 4. Tip općeg kretanja stanovništva Grada Mursko Središće u razdoblju 2011.-2021. godine

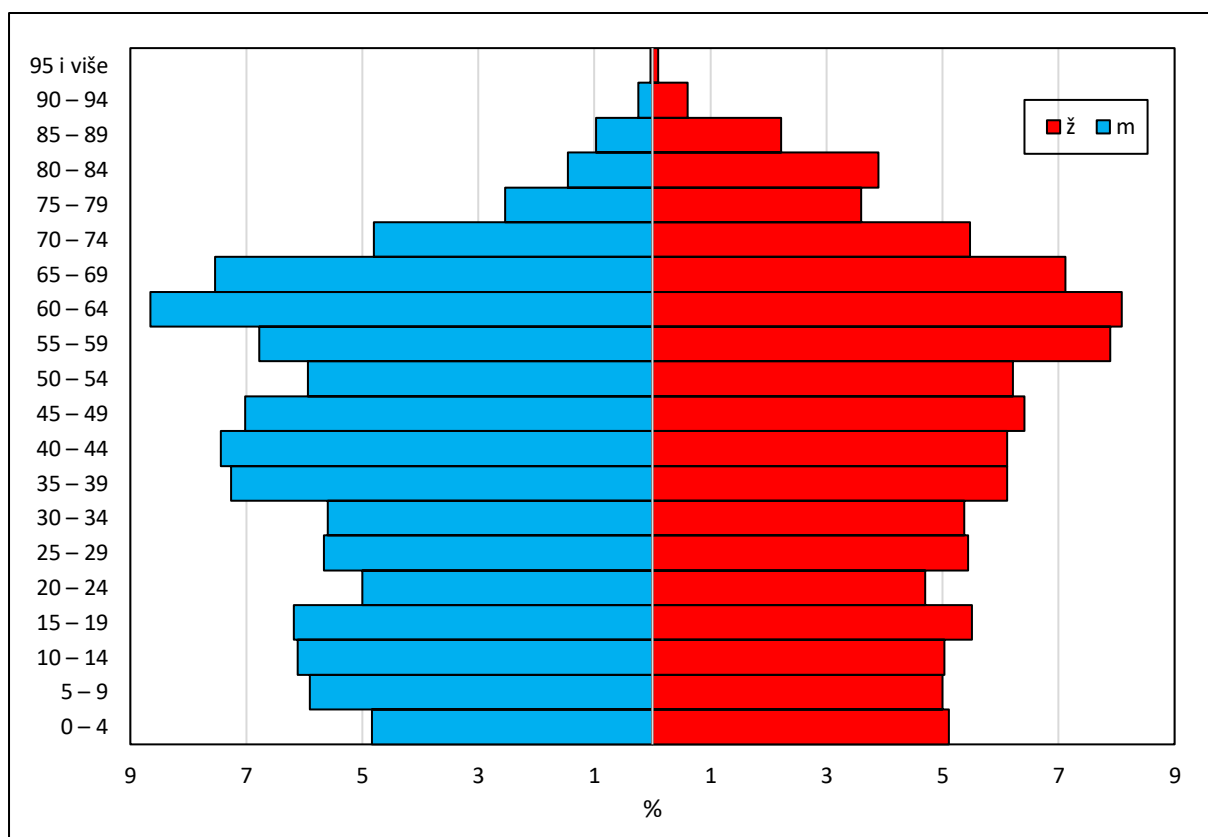
	Broj stanovnika		Ukupna promjena		Prirodna promjena		Migracijski saldo		Tip općeg kretanja
	2011.	2021.	aps.	%	aps.	%	aps.	%	
Grad Mursko Središće	6307	5855	-452	-7,2	-43	-0,7	-414	-6,6	E4

Izvor: Gradovi u statistici: stanovništvo – popis 2011. i popis 2021.; stanovništvo – procjena i prirodno kretanje; doseljeno i odseljeno stanovništvo, Državni zavod za statistiku, 2022.

4.3. Sastav stanovništva po dobi i spolu

Sastav stanovništva prema spolu i dobi još se naziva biološki ili demografski sastav stanovništva. On je izravno pod utjecajem prirodnog kretanja stanovništva, međutim u njemu se očituju i društveni i gospodarski događaji nekog prostora. Iz sastava prema spolu i dobi odmah možemo iščitati udio stanovništva koji je radno sposoban i koji je dio sposoban za biološku reprodukciju. Sastav prema spolu razlikuje se od države do države, a najčešće i unutar same države. Do velikih neravnoteža u sastavu najčešće dolazi zbog nepredvidivih društvenih događaja kao što je rat ili zbog selektivni migracija prema spolu. Diferencijalnim natalitetom nazivamo opći biološki fenomen prema kojem se u pravilo rađa više muške nego ženske djece i to u prosjeku 5-6%. Iz tog je razloga najčešće broj muškog mladog stanovništva veći. Međutim u starijim dobnim skupinama više je ženskog stanovništva zbog pojave koja se naziva diferencijalni mortalitet, odnosno manji broj smrtnosti žena, koje u pravilu ne obavljaju teže poslove od muškaraca, a i općenito pokazuju veću biološku otpornost (Nejašmić, 2005).

Na području Grada Mursko Središće prema popisu iz 2021. živi 2978 žena i 2877 muškaraca. Time dolazimo do općeg koeficijenta feminiteta na području Grada od 103,5 dok je za Republiku Hrvatsku prema istom popisu taj koeficijent 107,6. Na području Grada također vrijedi da u mladom stanovništvu ima veći udio muškog stanovništva, dok žensko prevladava nakon 70. godine života (sl. 8). Najveći udio jedne dobne skupine je one od 60-64 godine za oba spola. Samim time dobno-spolna piramida Grada Mursko Središće ima oblik urne koja ukazuje na to da je stanovništvo staro ili kontraktivno (Nejašmić, 2005).

Sl. 8. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Mursko Središće 2021. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – Stanovništvo po naseljima: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, 2022.

Dobni sastav pokazatelj je biodinamike i potencijalne živosti nekog područja. Predočen je najčešće petogodišnjim dobnim skupinama iz kojih se zatim može, uz spolni sastav, iščitati nekoliko dobnospolnih funkcionalnih kontingenta. Mogu se odrediti mlado, zrelo i staro stanovništvo, udio fertilnog stanovništva za istraživanje bioreprodukcije, odrediti radno sposobno i uzdržavano stanovništvo, prema njemu se planira školstvo s obzirom na udio mladog stanovništva, itd (Nejašmić, 2005).

Prema popisu iz 2021. zrelo stanovništvo prevladava na sve tri razine: Međimurska županija, Grad Mursko Središće i naselje Mursko Središće, što je i za očekivati (tab. 5). Koeficijent mladosti (udio mladog stanovništva u ukupnom broju stanovništva) je na svim razinama bolji od onoga Republike Hrvatske koji iznosi 14,3%. Tako je na području županije 16%, na području naselja 17,2%, dok je najveći udio na području Grada od 18,3%. Što se tiče koeficijenta starosti (udio starog stanovništva u ukupnom broju stanovništva), on je također na svim razinama bolji od prosjeka države i u još većim razmjerima. U Hrvatskoj je taj koeficijent 29,9%, područje Grada i u ovom pokazatelju stoji najbolje s 15,3%, dok županija i naselje Mursko Središće prolaze granicu od 20%. Iz tablice možemo dobiti još dva koeficijenta kojima

se prikazuje proces starenja stanovništva i njegova opterećenost. Indeks mladosti prikazuje omjer mladog stanovništva i starog. On za područje Grada iznosi 119,4 odnosno 119 mladog stanovništva dolazi na 100 starog i samo je za područje Grada preko broja 100. Za područje županije iznosi 78,3, a samo naselje Mursko Središće ima indeks od 80,6. Koeficijent ukupne dobne ovisnosti prikazuje opterećenost radno sposobnog stanovništva (15-64 godine) s onima koji su u predradnom i poslijeradnom stanju. Kao i u ostalim pokazateljima Grad Mursko Središće ima najpovoljniji koeficijent s 50,5, odnosno 100 radno sposobnih stanovnika dolazi 50 stanovnika u predradnom i poslijeradnom stanju, dok najlošije stoji naselje Mursko Središće čiji je koeficijent 62,9.

Tab. 5. Usporedba dva popisa iz 2011. i 2021. po postotnoj promjeni i usporedba prema starosnim razredima

	Popis 2021.				Popis 2011.	Razlika	
	Ukupno	0-14	15-64	65+	Ukupno	aps.	%
Međimurska županija	105250	16886	66707	21567	113804	-8554	-7,5
Grad Mursko Središće	5855	1070	3889	896	6307	-452	-7,2
Mursko Središće	3321	572	2039	710	3444	-123	-3,6

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – Stanovništvo po naseljima: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, 2022.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

4.4. Društveno-gospodarski sastav stanovništva

4.4.1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i gospodarskoj djelatnosti

Gospodarski sastav stanovništva ima značenje u užem i širem smislu. U užem podrazumijeva sastav stanovništva prema aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, dok u širem smislu govori još i o položaju u zanimanju, sektoru zanimanja, kućanstvima prema izvoru prihoda, itd. Najvažniji dio promatranog stanovništva kod gospodarskog sastava je aktivno stanovništvo jer su neaktivne osobe uzdržavane od strane aktivnih članova obitelji (Nejašmić, 2005).

Iako ne postoji jedna i sve prihvaćena definicija aktivnog stanovništva, za kriterij se ipak uzima stanovništvo koje aktivno sudjeluje u procesu rada. Tim kriterijem se stanovništvo dijeli na gospodarski aktivno i gospodarski neaktivno stanovništvo. U gospodarski aktivno pripadaju sve zaposlene osobe, sve osobe koje obavljaju neko zanimanje, a nisu u radnom odnosu i nezaposlene osobe u određenom razdoblju, dok u gospodarski neaktivno pripadaju osobe koje imaju samostalan izvor prihoda, te gospodarski ovisne ili uzdržavane osobe (Nejašmić, 2005).

Udio aktivnog stanovništva na području Grada Mursko Središće je 66,4%, odnosno od 5855 stanovnika Grada, njih 3889 pripada u aktivno stanovništvo (tab. 6). Prema popisu 2011. na području Grada Mursko Središće bile su 2253 zaposlene osobe, 364 nezaposlene i 2619 ekonomski neaktivnog stanovništva kojeg su više od 50% činili umirovljenici. Stopa nezaposlenosti je bila 13,9%.

Tab. 6. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti u Gradu Mursko Središće 2011. godine

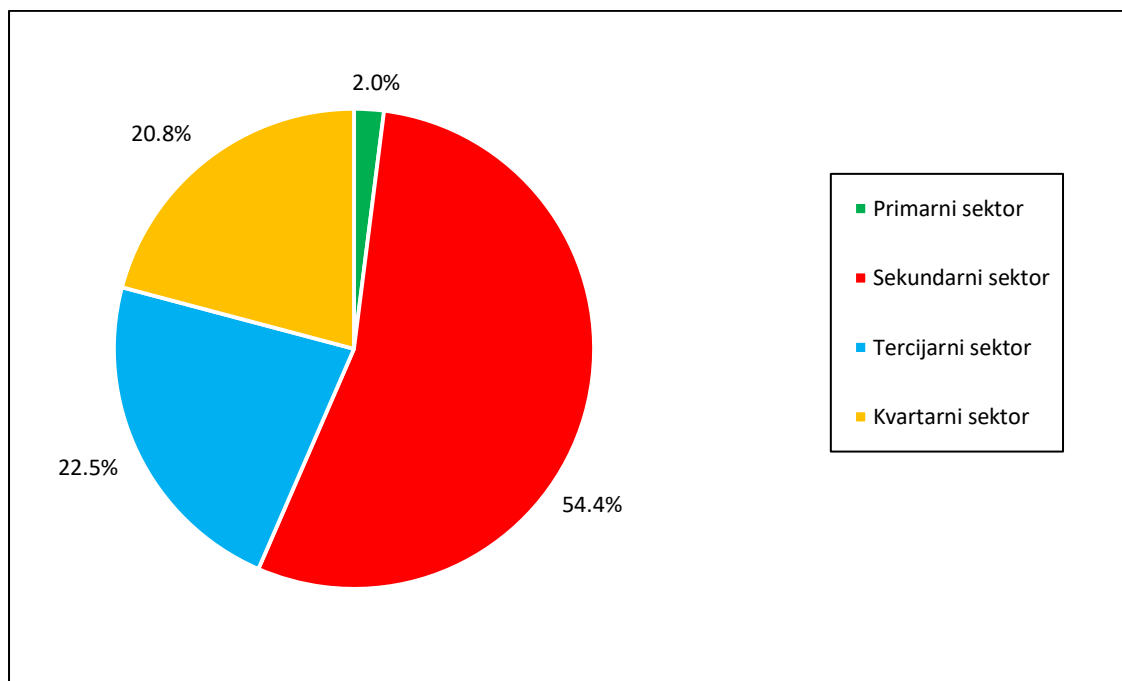
	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni	Ekonomski neaktivni				
				Ukupno	Umirovljenici	Poslovi u kućanstvu	Učenici/studenti	Ostalo
Grad Mursko Središće	5237	2253	364	2619	1388	414	446	372

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.

Podjela aktivnog stanovništva se vrši prema granama djelatnosti u kojima se dobiva prihod za život. Te grane su se dugi niz godina grupirale u tri skupine ili sektora, međutim u novijem razdoblju izdvaja se i četvrti sektor. Udio glavnog sektora pokazuje društveno-gospodarsku razvijenost promatranog stanovništva. Veća razvijenost stanovništva podrazumijeva veći broj zaposlenih u tercijarnom i kvartarnom sektoru (Nejašmić, 2005).

Prema popisu iz 2011. godine u sekundarnom sektoru je radilo 54,4% zaposlenog stanovništva Grada (sl. 9). Od toga je najveći broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji, njih 786, dok je druga najzastupljenija djelatnost građevina s 405 zaposlenika. Neke od najznačajnijih firmi na području Grada i u okolnim naseljima u kojima su zaposleni stanovnici Grada su Te-Pro d.o.o. i STS-tech d.o.o. (metalna industrija), Sobočan d.o.o. (industrija dizajna i opremanja), P-MTČ d.o.o. i Neores d.o.o. (tekstilna industrija), Milena Gradnja d.o.o. i Tekeli projekt-inženjering d.o.o. (građevinarstvo). Tercijarni sektor je drugi po broju zaposlenih s 40 više od kvartarnog. U tercijarnom sektoru dominira trgovina, dok je najveći broj zaposlenih u

kvartarnom sektoru u obrazovanju i javnoj upravi. Primarni sektor čini tek 2% zaposlenih. S obzirom na strukturu zaposlenih od II-III-IV-I, Grad Mursko Središće pripada industrijskom tipu grada (Nejašmić, 2005).

Sl. 9. Zaposleno stanovništvo prema sektorima Grada Mursko Središće 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.

Od ukupno 6307 stanovnika Grada prema popisu 2011. njih 2165 je imalo prihode od stalnog zaposlenja (34,3%) (tab. 7). Bez prihoda je bio 2071 stanovnik, odnosno gotovo trećina građana, dok je neki oblik mirovine primalo 22,5% građana. Jedan od problema je i veliki broj građana koji živi od socijalne naknade. Iako je veći udio ženskog stanovništva u ukupnom broju stanovnika, veći je dio muškog stanovništva s prihodima od stalnog rada, dok je žena više u mirovini i bez prihoda.

Tab. 7. Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu u Gradu Mursko Središće 2011. godine

	Ukupno	Prihodi od stalnog rada	Prihodi od povremenog rada	Prihodi od poljoprivrede	Starosna mirovina	Ostale mirovine	Prihodi od imovine	Socijalne naknade	Ostali prihodi	Povremena potpora drugih	Bez prihoda
Svi	6307	2165	90	40	760	662	15	444	111	52	2071
M	3096	1244	50	29	345	250	10	211	57	25	924
Ž	3211	921	40	11	415	412	5	233	54	27	1147

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.

4.4.2. Sastav stanovništva prema obrazovanju

Sustav obrazovanja u Hrvatskoj se sastoji od predškolskog odgoja, te od primarnog, sekundarnog i visokog obrazovanja (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, n.d.). Na području Grada Mursko Središće nalaze se dva dječja vrtića, “Pahuljica” i “Maslačak” u samom naselju Mursko Središće, dok se u naselju Peklenica nalazi područni vrtić vrtića “Maslačak”. Matična osnovna škola se također nalazi u Murskom Središću, dok se područne škole nalaze u Peklenici i Hlapičini. Na području Grada nema nijedne ustanove za sekundarno obrazovanje, te većina učenika zbog toga odlazi u srednju školu u Čakovec, te manjim dijelom u Varaždin i Prelog. Prema popisu iz 2011. najveći dio stanovništva (53,8%) ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (tab. 8). Što se tiče visokoobrazovanog stanovništva njega je bilo 9,2% ili 480 stanovnika. Ovaj postotak bi mogao biti i viši zbog velike blizine visokoobrazovnih ustanova u Čakovcu, Varaždinu, Zagrebu, ali i u slovenskom Mariboru. Bez završene osnovne škole su samo 73 osobe. Samo osnovnu školu je završilo 1108 osoba ili 21,2% stanovništva koje je većinom starije životne dobi jer je nekad bio puno veći udio zaposlenih u poljoprivredi pri čemu nije bilo potrebe za dodatnim školovanjem.

Tab. 8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi u Gradu Mursko Središće 2011. godine

	Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne škole	4-7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje
Grad Mursko Središće	5237	73	37	719	1108	2817	480

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.

5. Opremljenost funkcijama, infrastruktura i gospodarstvo

5.1. Opremljenost naselja centralnim funkcijama

Centralnim funkcijama smatraju se sve djelatnosti nekog naselja koje koriste i stanovnici okolice, a ne samo stanovnici tog naselja. Najčešće se centralnim funkcijama smatraju djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora (Radeljak Kaufmann, 2015). Zbog različite opremljenosti naselja centralnim funkcijama stvara se hijerarhija centralnih naselja. Hijerarhijski viša naselja imaju jači centralitet odnosno veće gravitacijsko područje, te samim time privlače veći broj stanovnika (Radeljak Kaufmann, 2015). Prema Radeljak Kaufmann (2015) naselja možemo podijeliti u pet razreda opremljenosti centralnim funkcijama. Prema toj klasifikaciji naselje Mursko Središće pripada u razred naselje 4. reda opremljenosti jer mu za naselje 3. reda opremljenosti nedostaje srednja škola i ginekolog ili pedijatar kojeg ta naselja u pravilu imaju. Također nedostaje i opći ili prekršajni sud kojeg neka naselja ovog reda opremljenosti imaju. Ostale funkcije koje su potrebne za ulazak u razred naselje 3. reda opremljenosti ima, a to su: osnovna škola; dom zdravlja ili dva i više doktora opće/obiteljske medicine; stomatolog; ljekarna; poštanski ured; više prodavaonica, u pravilu jedan ili više supermarketa ili hipermarket; bankomat i poslovnica banke i FINA-e; sjedište grada ili općine. Ni jedno drugo naselje na području Grada ne ulazi ni u razred naselje 5. reda opremljenosti jer nemaju sve potrebne funkcije za to. Funkcija koju sva naselja imaju je prodavaonica, dok Hlapičina i Peklenica još imaju područnu školu.

U naselju Mursko Središće se nalazi osnovna škola i glazbena škola, tri doktora obiteljske medicine, tri stomatologa, patronažna skrb i Zavod za hitnu medicinu. Svi se zajedno nalaze u domu zdravlja osim jednog stomatologa, te Zavoda za hitnu medicinu. U naselju je poslovnica jedne banke i FINA-e, te bankomati četiri različitih banaka, tri supermarketa i poštanski ured. Broj funkcija s godinama se povećava, a to i je jedan od načina privlačenja stanovništva za život na nekom područje, te sada treba spriječiti smanjenje broja funkcija s obzirom na pad broja stanovnika.

S obzirom da je Mursko Središće sjedište Grada u njemu se nalaze ispostave državne uprave i lokalne samouprave županijske razine i to: Policijska postaja Mursko Središće, Porezna uprava - ispostava Mursko Središće, FINA – ispostava Mursko Središće, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje – ispostava Mursko Središće, Centar za socijalni rad – ispostava Mursko Središće, Upravni odjel za prostorno uređenje, gradnju i zaštitu okoliša

Međimurske županije – ispostava Mursko Središće, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – ispostava Mursko Središće (PPUG Mursko Središće, 2004).

5.2. Infrastruktura

Prometni položaj jedan je od najbitnijih čimbenika razvoja Grada kroz povijest. Kroz njega prolazi državna cesta 209 Varaždin (D 2) - Nedelišće - Čakovec (D 20) - Šenkovec - GP Mursko Središće koja se završava stalnim međunarodnim cestovnim prijelazom I. kategorije Mursko Središće - Lendava (PPUG Mursko Središće, 2004). Druga prometnica po važnosti je županijska cesta 2003 GP Bukovje – Sveti Martin na Muri – Mursko Središće – Miklavec – Turčišće – Hodošan (D 3) (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016) drugog naziva "murska magistrala" jer povezuje naselja uz rijeku (PPUG Mursko Središće, 2004). Kroz područje Grada još prolaze tri županijske ceste, a to su ŽC 2005 Štrukovec (D 209) – Zebanec Selo – Selnica – Vrhovljan (ŽC 2003), ŽC 2006 Selnica (ŽC 2005) – Mursko Središće (D 209) i ŽC 2008 Peklenica (ŽC 2003) – Vratišinec – Žiškovec (D 209). Lokalne ceste su LC 20017 Merhatovec (LC 20016) – Štrukovec (D 209), te LC 20019 koja Vratišinec (ŽC 2008) povezuje s državnom cestom D 209 spojem sjeverno od Štrukovca (PPUG Mursko Središće, 2004). Zbog međunarodnog graničnog prijelaza sa Slovenijom, Mursko Središće je pod veliki prometnim opterećenjem jer kroz sami centar naselja mjesečno prođe i više od 15000 teretnih vozila na koje se još nadopunjava i svakodnevni promet. Zbog takvog velikog broja teretnih vozila sigurnost stanovništva je ugrožena i smanjena je kvaliteta života zbog velike buke i zagađenosti okoliša. Iz tog razloga je u planu izgradnja obilaznice i novog mosta samo za potrebe teretnih vozila (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

Pješačko-biciklistička staza nije adekvatna na području Grada, pogotovo ne između naselja, čime se također dovodi u pitanje sigurnost građana (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

Autobusnom linijom je Grad jedino dobro povezan s Čakovcem, dok povezanost među naseljima ne postoji, kao ni povezanost sa Slovenijom (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

Željeznički promet je samo od lokalnog značaja koji se odvija na prugi L101 (II 200) Čakovec – Mursko Središće – Državna granica (Lendava). Ovaj oblik prometa gubi na važnosti u cijeloj Hrvatskoj ne samo na prostoru Murskog Središća. Zbog nerentabilnosti ukinute su određene linije prema Varaždinu i Čakovcu, a tek je na kraju 2014. godine uvedena redovna

linija za Sloveniju, nakon više od desetak godina, koja ide dva puta svake subote (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

Elektroopskrba je riješena izgradnjom transformatorskog postrojenja koji se nalazi južno od Grada, uz državnu cestu D 209, te su sva domaćinstva priključena na električnu mrežu (PPUG Mursko Središće, 2004).

Poštanski promet na području Grada obavlja poštanski ured 40315 Mursko Središće za naselja Križovec, Mursko Središće, Peklenica i Štrukovec, a ured se nalazi samo u Murskom Središću. Hlapičina pripada poštanskom uredu 40313 Sveti Martin na Muri koji se nalazi na području susjedne općine (IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2020).

Mursko Središće je 1956. godine bilo prvo naselje u Međimurskoj županiji koje je bilo plinificirano. Oko 600 domaćinstava se koristilo plinom koje se nalazilo u lokalnim bušotinama čija je eksploatacija trajala do 1968. nakon čega su bušotine zatvorene. Od 1991. godine započinje plinifikacija ostalih dijelova Međimurske županije nakon što je uspješno to učinjeno u okolici Čakovca. Plinovod do Murskog Središća dolazi iz smjera Čakovca magistralnim plinovodom, te se onda dalje razvodi na ostala naselja Grada (PPUG Mursko Središće, 2004).

Sva naselja na području Grada priključena su na vodoopskrbni sustav iz vodocrpilišta Nedelišće. Naselja Mursko Središće i Štrukovec su dio III. vodoopskrbne zone Međimurja, te se napajaju iz vodosprema Mohokus, naselje Peklenica je dio II. vodoopskrbne zone, te se napaja iz vodotornja u Čakovcu, dok su naselja Hlapičina i Križovec spojeni na spojni vod koji povezuje II. i III. vodoopskrbnu zonu (IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2020).

Trenutno je u postupku izgradnja sustava za odvodnju otpadnih voda pod nazivom "Aglomeracija Mursko Središće" koja obuhvaća naselja Hlapičina, Mursko Središće i Peklenica na području Grada, te naselja u općinama Vratišinec, Sveti Martin na Muri te dio naselja Selnica u istoimenoj općini. Križovec pripada sustavu odvodnje Podturen, dok je za Štrukovec utvrđeno područje odvoza septika (IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2020).

Odvozom i gospodarenjem otpada na cijelom području Grada bavi se gradska komunalna tvrtka Murs-Ekom d.o.o. Organizirano je selektivno skupljanje otpada, dok je daljnji razvoj sustava na županijskoj i regionalnoj razini kao dio programa zbrinjavanja otpada. Iz tog razloga na području Grada nema planova za otvaranje novog odlagališta otpada, a stari deponij koji se nalazio između Murskog Središća i Peklenice je saniran (IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2020).

5.3. Gospodarstvo

Gospodarstvo se značajnije počelo razvijati otvaranjem prvih ugljenokopa početkom 20. stoljeća. Prva značajna tvrtka na ovom području bila je “Ugljenik Peklenica”, a prvo područje eksploatacije bilo je istočno od ceste Čakovec - Lendava. Sredinom 20-ih godina u tvrtki je radilo 520 rudara. Uz ugljenokope je izgrađena termocentrala iz koje je Mursko Središće dobivalo električnu energiju već 1938. godine, dvadesetak godina prije ostatka Međimurja (Turk, 2020). Nakon što su bili glavna okosnica gospodarstva više od 50 godina, zatvaranjem zadnjeg ugljenokopa 1972. godine, glavna tvrtka na području Grada je postala “Gorenje - Mural” koja se bavila proizvodnjom aluminijskih radijatora. Uz nju počela se razvijati tekstilna industrija koja je na području Grada ostala značajna i danas. U 90-im godinama prošlog stoljeća došlo je do propadanja bivših socijalističkih tvrtki. Na području Grada tako je tako prvo propao “Mural”, tekstilna industrija “Modeks” nekoliko godina kasnije, dok je tekstilna industrija “MTČ” privatizacijom uspjela preživjeti (Turk, 2020). Godine 2019. je na području Grada bilo 78 obrta (Turk, 2020), te se danas nalazi 51 registrirano poduzeće (Tvrtke, n.d). Najveći udio poduzetnika se bavi prerađivačkom industrijom, građevinarstvom i trgovinom. U prerađivačkoj industriji ostvareni su najveći prihodi. Na području Grada je predviđeno 8 poslovnih zona (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2022) na području Grada Mursko Središće s krajem 2021. godine bilo je 88 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Na području cijele Međimurske županije ih ima 3724, dakle na Grad otpada samo 2,4% ukupnog broja. Uz njih na području Grada se nalaze i dva obrta, tri trgovačka društva te jedna zadruga (tab. 9).

Tab. 9. Broj i registracijski oblik subjekata koji su registrirani za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti na području Grada Mursko Središće 2021. godine

Naselje	OPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Ostalo	Ukupno
Hlapičina	12	-	1	-	3	16
Križovec	9	-	-	-	3	12
Mursko Središće	35	1	1	-	10	47
Peklenica	24	1	1	1	6	33
Štrukovec	8	-	-	-	3	11
Ukupno	88	2	3	1	25	119

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: upisnik poljoprivrednika broj PG-a 2021., 2022.

Na području Grada se najveći broj poljoprivrednih proizvođača bavi ratarstvom. Pšenica, soja, uljana repica i tikve su proizvodi koji se proizvode u najvećim količinama. U voćarstvu prevladava uzgoj jabuka, a postoji i udruga pčelara "Agacija" koja je osnovana 1981. godine čiji je jedan od ciljeva očuvanje autohtone sive pčele. Kao problemi za poljoprivrednike ističu se nedovoljna iskorištenost navodnjavanja s obzirom na mogućnosti i rascjepkanost posjeda i njihova mala veličina (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

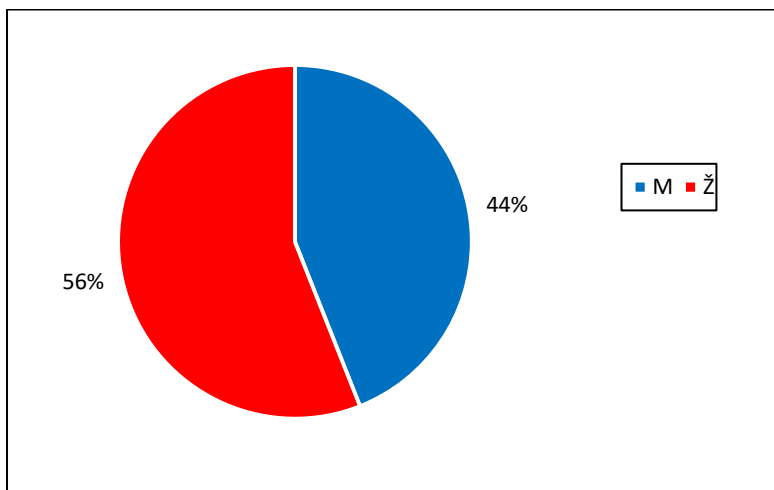
Turistički potencijal Grada još nije u dovoljnoj mjeri valoriziran, međutim u posljednjih desetak godina stvari kreću na bolje. Za napredak su ponajviše zaslužne udruge i turistička zajednica Grada. Potencijala za razvoj ima prvenstveno zbog rijeke Mure, lokaliteta pronalaska nafte i ugljena, vrlo povoljnog prometno-geografskog položaja te kulturnih manifestacija i očuvane kulturne tradicije (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016). Trenutni najznačajniji turistički sadržaj je Centar za posjetitelje "Med dvema vodama", koji je otvoren u lipnju 2020. godine u Križovcu u sklopu projekta EU Natura 2000 i posvećen je zaštiti međimurske prirode. Opremljen je stalnom interpretacijskom postavom i info pultom (Med dvema vodama, n.d.). Uz njega se ističe i Spomen dom rudarstva koji se nalazi u Murskom Središću u starom separatoru za ugljen, a podijeljen je na dva dijela. Jedno je Rudarstvo, u kojem se nalaze stare fotografije, rudarski alati, lijevci za klasiranje ugljena, stari spisi iz nekadašnjih ureda i multimedijalni prostor u kojem se prikazuju priče nekadašnjih rudara. Drugi dio se zove Stara međimurska soba u kojoj se prikazuje život rudara u njegovom domu (Turistička zajednica Grada Mursko Središće, n.d.). Uz Spomen dom rudarstva, rudarima je

također posvećena etno kuća čiji bi naziv trebao biti "Rudarova hiža" jednom kad se projekt do kraja završi. U njoj bi posjetitelji trebali doživjeti dio dana nakon što su se rudari vratili iz rudnika u vlastiti dom i načine na koji su onda obrađivali zemlju, bavili se ribolovom i boravkom u svojem domaćinstvu (Grad Mursko Središće, n.d.). Spomen park naftaštva u Peklenici je turistički sadržaj kojeg bi trebalo dodatno nadograditi i promovirati s obzirom da se na tom mjestu nafta vadila prva na svijetu. Trenutno se u njemu nalazi jedno aktivno okno iz kojeg nafta slobodno izvire na površinu iznad kojeg je sastavljena "trojka", način na koji se nafta vadila u početku i pano na kojem se prikazuje postupak vađenja nafte i povijest naftaštva (Turistička zajednica Grada Mursko Središće, n.d.). Na području Štrukovca planira se obnova zgrade Majur kako bi se napravio Centar za posjetitelje i interpretaciju Majur. Zgrada je nekad bila u vlasništvu grofa Feštetića i koristila se kao odmorište za poštansku kočiju koja je prolazila po današnjoj državnoj cesti 209 i to u na pravcu Beč - Varaždin - Zagreb sve do početka 20. stoljeća. Posljednjih 20 godina zgrada je prazna pa je rekonstrukcija logičan potez, te bi se u njoj prodavali proizvodi lokalnih OPG-ova, održavali kulinarski događaji, pružale bi se turističke informacije, te bi bilo odmorište i polazišno mjesto za EDEN destinaciju Gornje Međimurje (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016). U Hlapičini također postoji zgrada Majur grofa Feštetića na prostoru nekadašnjeg posjeda Novi Dvori u kojoj se planira napraviti muzej odnosno zbirka ostavštine Malteškog reda Ivanovaca, koji su živjeli na ovom području (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016). Od kulturnih manifestacija najznačajnije su Serjojnski fašnik, Ljeto uz Muru, Martinje v Središću, Advent u gradu Rudara i Vincekov pohod (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016).

6. Rezultati anketnog istraživanja

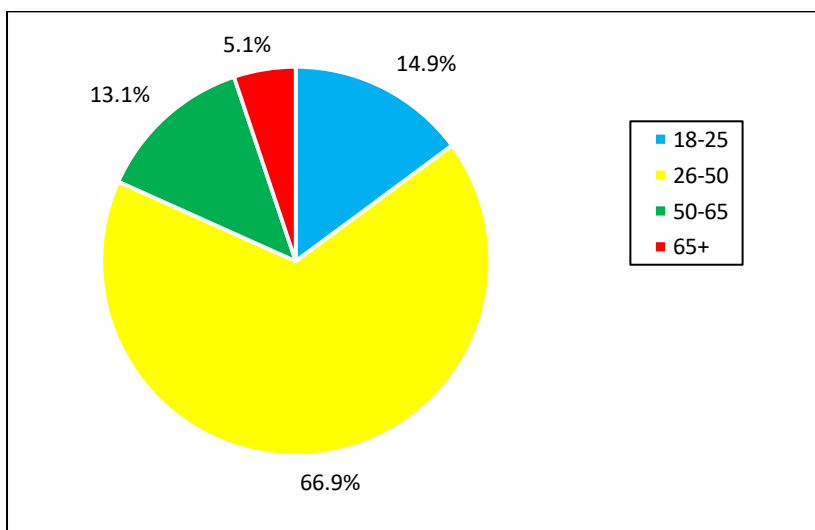
6.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno anketnim ispitivanjem stanovništva starijeg od 18 godina koje ima stalno prebivalište na području Grada Mursko Središće. Sveukupno su na anketni upitnik odgovorile 175 osobe od čega je 98 žena i 77 muškaraca (sl. 10). Što se tiče udjela prema dobi, najveći udio je bilo stanovništvo od 26-50 godina (66,9%), nakon njih dobna skupina 18-25 (14,9%), zatim 50-65 (13,1%), dok je najmanje ispitanika bilo stare životne dobi (65+) i to njih 5,1% (sl. 11).

Sl. 10. Udio ispitanika prema spolu

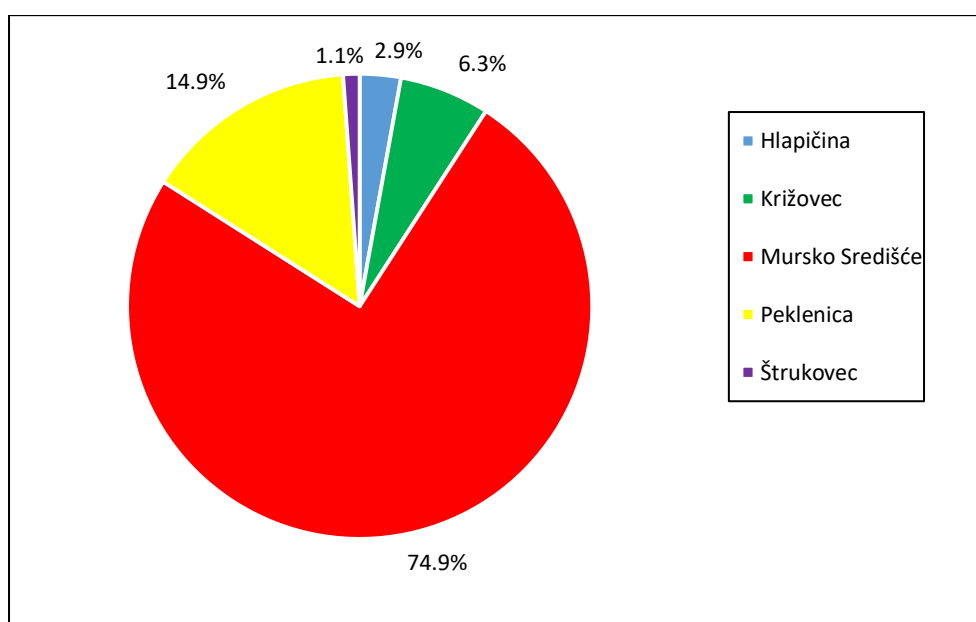
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sl. 11. Udio ispitanika po dobni skupinama

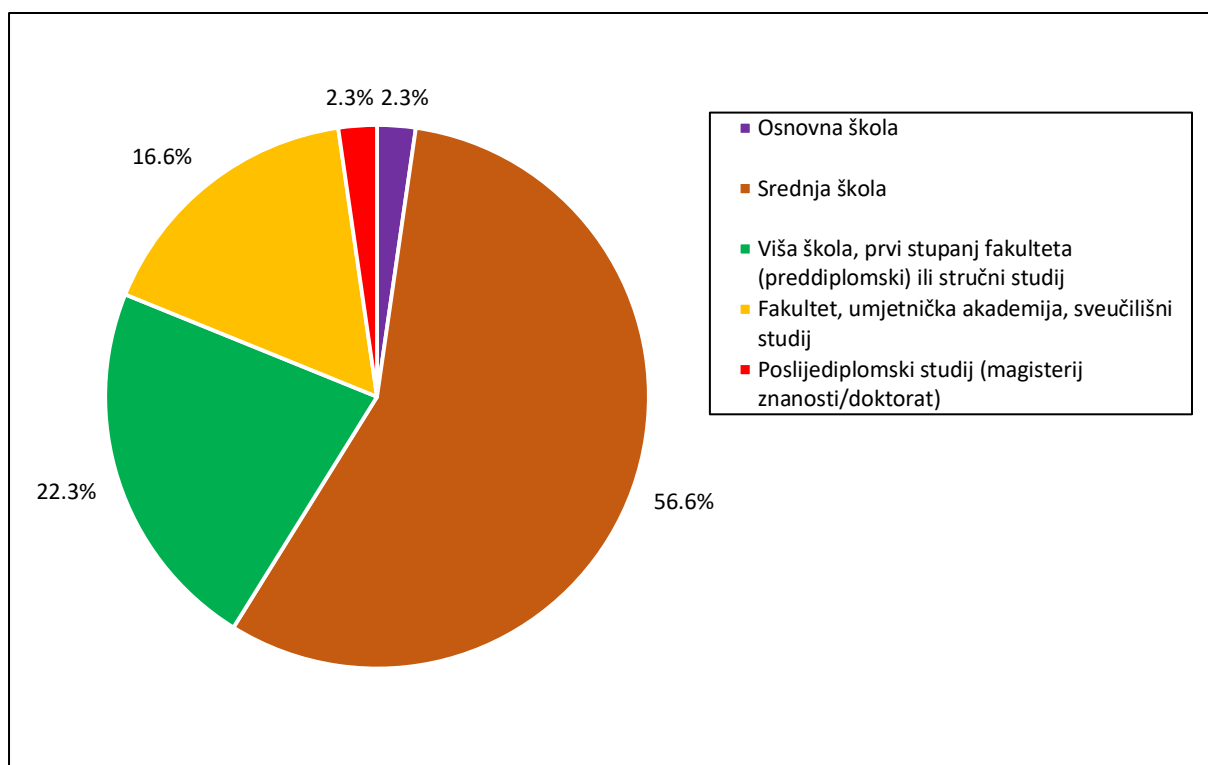
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Tri četvrtine ispitanika živi u naselju Mursko Središće, dok su drugi najbrojniji bili iz Peklenice. Stanovnici ostalih naselja nisu u tolikoj mjeri zastupljeni u istraživanju (sl. 12). Samo dvoje ispitanika živi u naselju Štrukovec, njih 5 u Hlapičini i 11 u Križovcu. Prema stupnju obrazovanja, 56,6% ima završenu srednju školu. Zatim slijedi skupina s završenom višom školom, prvim stupnjem fakulteta ili stručnim studijem s udjelom od 22,3%. Fakultet, umjetničku akademiju ili sveučilišni studij završilo je 16,6% ispitanika dok je podjednaki postotak ispitanika završilo osnovnu školu i poslijediplomski studij (2,3%). Bez barem završene osnovne škole nije bilo nijednog ispitanika (sl. 13).

Sl. 12. Udio ispitanika prema mjestu prebivališta

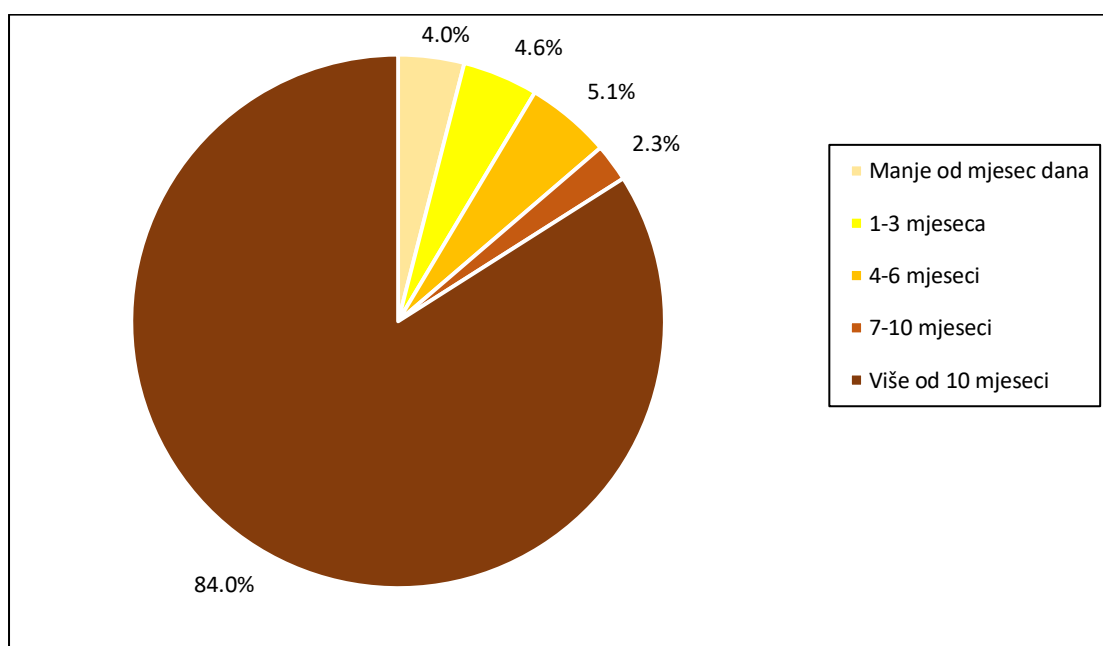
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sl. 13. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja (u%)

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Najveći broj ispitanika u mjestu prebivališta provodi više od 10 mjeseci godišnje (84%), a najmanji je udio onih koji su na području Grada 7-10 mjeseci godišnje. Manje od 1 mjeseca u godini na području Grada je 4% ispitanika (sl. 14).

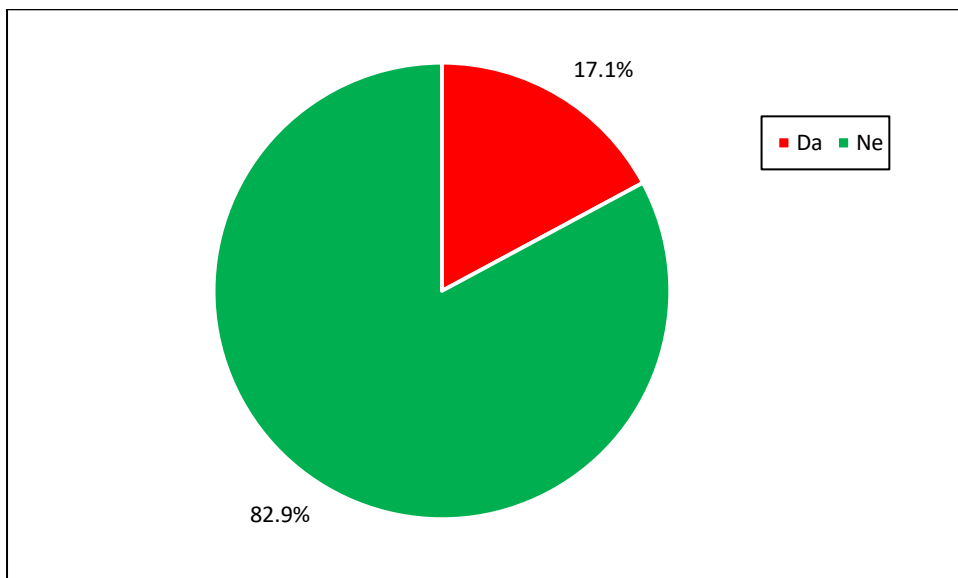

Sl. 14. Udio ispitanika po godišnjem vremenu boravka u mjestu prebivališta

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

6.2. Analiza

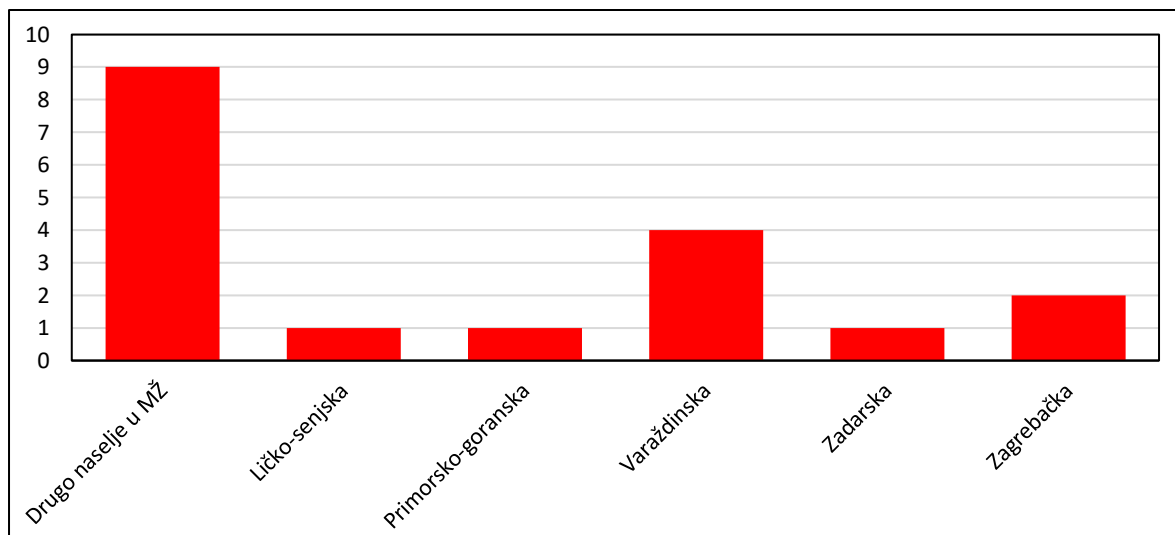
Sljedeće anketno pitanje je bilo misle li se ispitanici preseliti van područja Grada na što je 30 ispitanika odgovorilo potvrdno (17,1%) (sl. 15), dok njih 145 misli ostati u Gradu. Od tih 30 koji planira preseliti njih 14 planira migrirati u inozemstvo, dok 16 ispitanika planira otići u neko drugo naselje Međimurske županije ili u neku drugu županiju u Hrvatskoj.

Sl. 15. Udio ispitanika koji planira preseliti iz Grada Mursko Središće

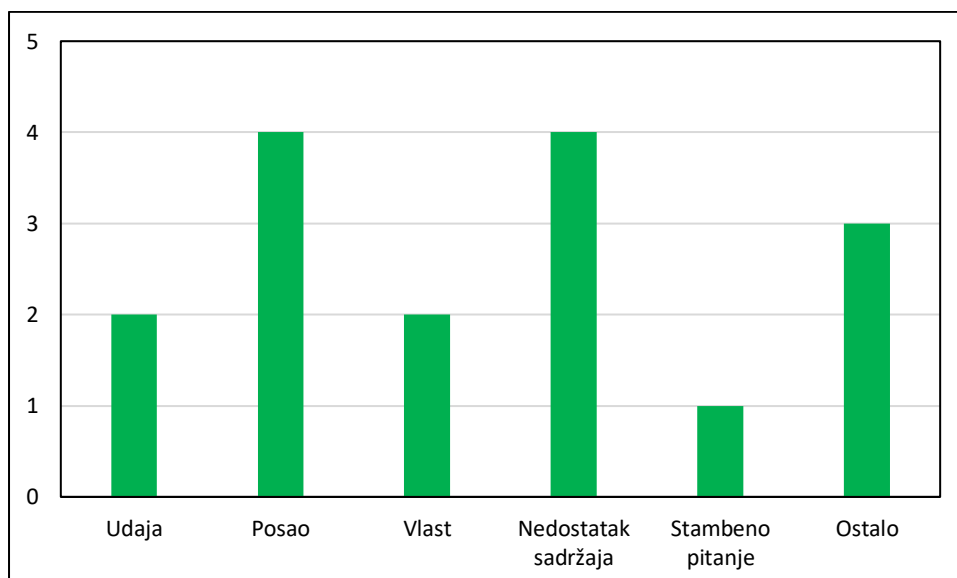
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Od ispitanika koji planiraju preseliti u neko drugo naselje Međimurske županije ili u neku drugu županiju u Hrvatskoj njih 9 planira preseliti u drugo naselje Međimurske županije, dok se kao najprivlačnija županija čini Varaždinska. Udaljenije županije također imaju svoje *pull* faktore za stanovnike Murskog Središća (sl. 16). Kao glavne razloge selidbe (sl. 17) navode nedostatak sadržaja u Gradu, te posao (4), dok su kao drugi razlozi još navedeni stambeno pitanje, udaja, vlast itd.

Sl. 16. Županije u Hrvatskoj kao odredišta migracije stanovnika Grada Murško Središće

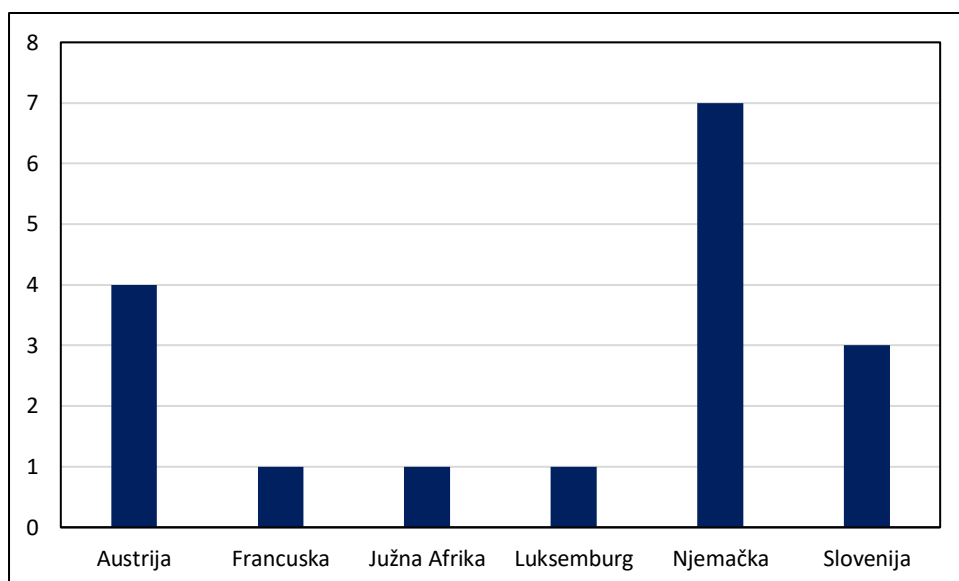
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sl. 17. Razlozi preseljenja u drugi dio Republike Hrvatske

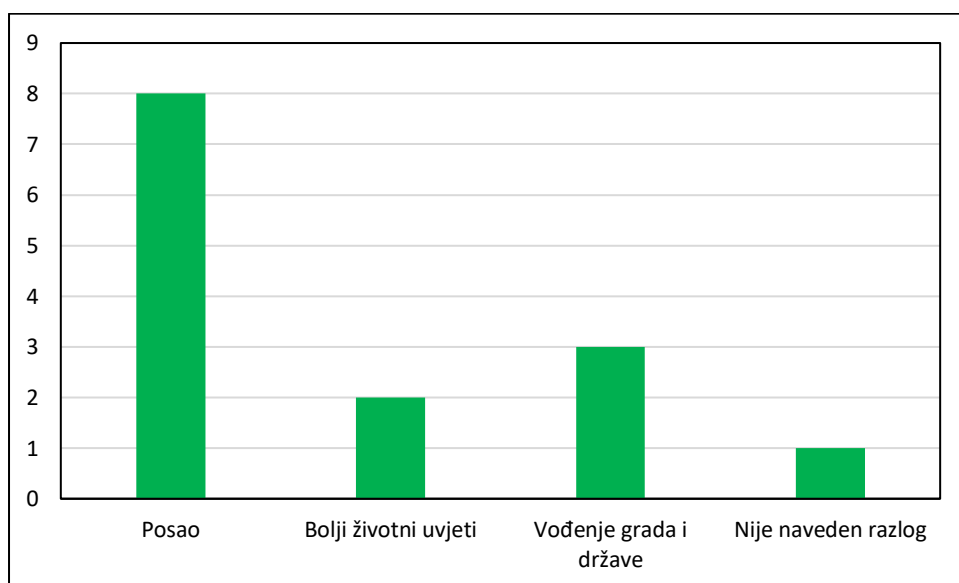
Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Kao potencijalne nove države za preseljenje ispitanika, tradicionalne države za ovo područje su i dobile najveći dio glasova (sl. 18). Tako prednjače Njemačka (7), Austrija (4) i Slovenija (3) po broju glasova. Kao što vidimo samo jedan ispitanik bi selio na drugi kontinent i to u Južnu Afriku. Ovdje je kao glavni razlog također naveden posao (8), odnosno bolja financijska situacija u navedenim državama. Ostali navedeni razlozi se mogu grupirati kao bolji životni uvjeti i bolje vođenje grada i države od njihovih vlasti (sl. 19).

Sl. 18. Države kao odredišta migracije stanovnika Grada Mursko Središće

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

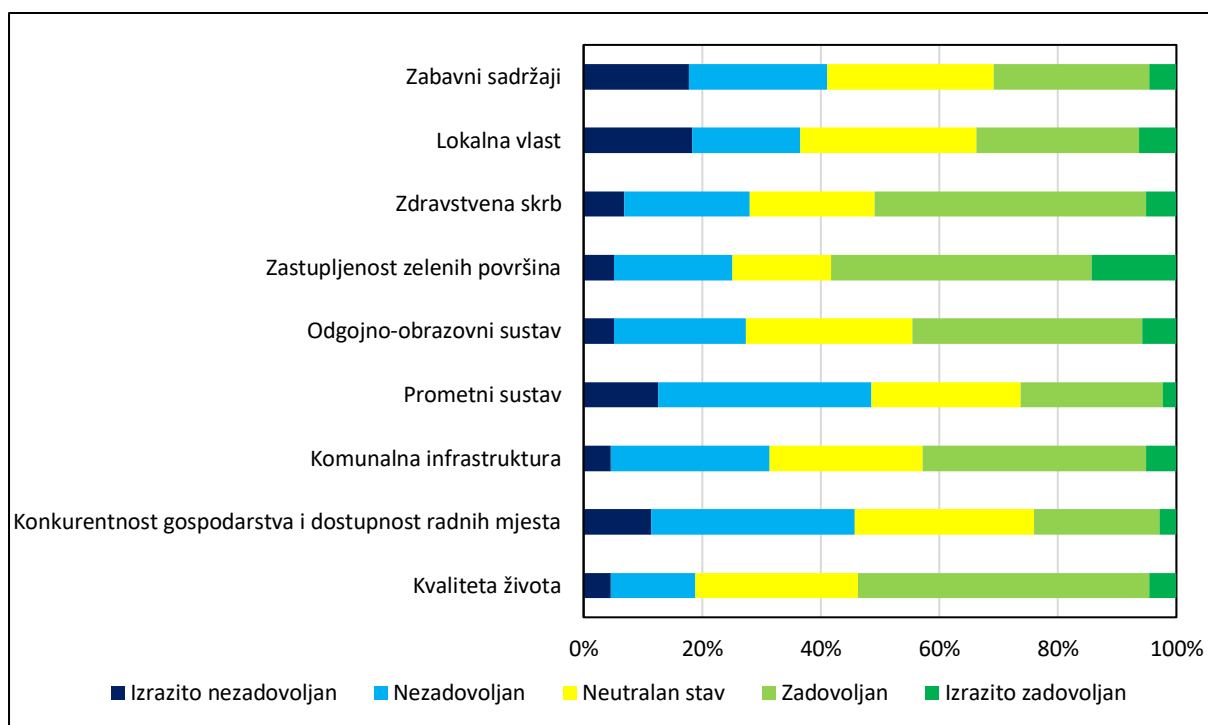

Sl. 19. Razlozi preseljenja u inozemstvo

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Kako bi ispitanici mogli odrediti koliko su zadovoljni određenim sadržajima u Gradu Mursko Središće u pitanju su morali ocijeniti svih devet parametara Grada ocjenama od 1 (izrazito nezadovoljan/a) do 5 (izrazito zadovoljan/a). Od ponuđenih sadržaja zastupljenost zelenih površina je dobila najviše glasova za *izrazito zadovoljan* s 25 ponuđenih odgovora (14,3%), što zajedno s 77 odgovora *zadovoljan* (44%) daje ukupno najveći broj pozitivnih odgovora na jedan od ponuđenih sadržaja (sl. 20). Prometni sustav je kao sadržaj dobio najviše

sveukupnih negativnih odgovora s 22 *izrazito nezadovoljan* (12,6%), te 63 *nezadovoljan* (36%), što je trenutno i očekivani ishod s obzirom da su u protekle dvije godine gotovo sve prometnice na području Grada bile raskopane zbog provedbe aglomeracije. Prometni sustav je također sadržaj s najmanjim udjelom *izrazito zadovoljan* odgovora s 2,3%. Ispitanici su *izrazito nezadovoljni* lokalnom vlašću (32 odgovora), što je i jedan od navedenih glavnih razloga za moguće selidbe iz Grada. Međutim lokalna vlast ima i druga najviše *izrazito zadovoljan* odgovora (11) što se također moglo pretpostaviti jer gradonačelnik služi već treći uzastopni mandat. S 31 odgovorom *izrazito nezadovoljan*, zabavni sadržaji su među gore ocjenjenim elementima Grada. Iako se kino "Rudar" opet otvorilo kao nekadašnje kultno okupljalište stanovnika svih generacija, ipak nije uspjelo privući dovoljan broj građana na druženje u i oko njega. Također nedostaje noćni klub u kojem bi se mlado stanovništvo moglo družiti te su to neki od razloga tolikom nezadovoljnošću građana zabavnim sadržajima. Konkurentnost gospodarstva i dostupnost radnih mjesta je dobilo najmanje odgovora *zadovoljan* i *izrazito zadovoljan*, što smo također vidjeli među važnijim razlozima za iseljavanje. Samo 24% ispitanika ga smatra pozitivnim. Taj sadržaj je također dobio najviše odgovora *neutralan stav* s 53 (30,3%). Ispitanici su zadovoljni sa zdravstvenom skrbi na području Grada te su dali takvih 80 odgovora. Što se tiče odgojno-obrazovnog sustava, on je ocjenjen osrednje s 22,3% odgovora *nezadovoljan*, 28% *neutralan stav*, te 38,9% *zadovoljan*. S 4,6% odgovora *izrazito nezadovoljan*, komunalna infrastruktura ima najmanje takvih odgovora uz sveopću kvalitetu života u Gradu. Kvaliteta života ima najmanji broj sveukupno negativnih odgovora s 8 (4,6%) *izrazito nezadovoljan* i 25 (14,3%) *nezadovoljan* i najviše odgovora *zadovoljan* s 86 (49,1%). Time možemo zaključiti da iako ispitanici nisu zadovoljni svim sadržajima u Gradu, na kvalitetu sveukupno života malo njih se uistinu i žali.

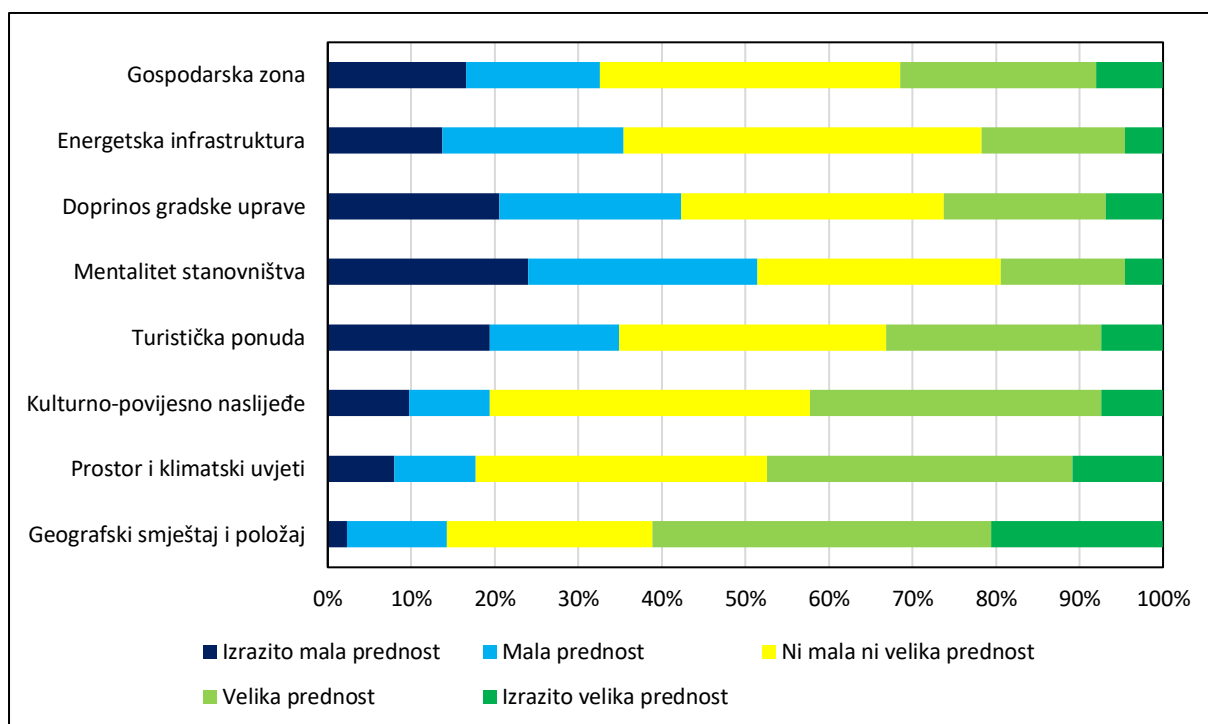

Sl. 20. Zadovoljstvo stanovnika određenim sadržajima u Gradu Mursko Središće

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sljedeće pitanje u anketnom upitniku bilo je “U kojoj mjeri navedena obilježja smatrate prednostima za razvoj Grada?”. Ispitanici su morali ocijeniti elemente ocjenama od 1, koja je označavala *izrazito mala prednost*, do 5 koja je označavala *izrazito velika prednost*. Geografski smještaj i položaj je kao element prepoznat kao najznačajniji jer je dobio najviše *izrazito velika prednost* odgovora (36), zatim najviše *velika prednost* odgovora (71), te najmanje odgovora *izrazito mala prednost* (4) (sl. 21). Takav odgovor je i skladu s očekivanjem jer se Grad nalazi u relativnoj blizini veći gradova kao i glavnog grada Hrvatske, ali i većih gradova u susjednim državama poput Maribora i Graza. Uz geografski smještaj i položaj, kao drugi najpozitivniji element prepoznati su prostor i klimatski uvjeti. Kao *veliku prednost* ga vidi 64 ispitanika ili 36,6% dok je odgovor *izrazito velika prednost* dobio 19 glasova ili 10,9%. Najveći dio ispitanika smatra da je za razvoj Grada mentalitet stanovništva *izrazito mala prednost*, njih 42 ili 24%, i *mala prednost*, 48 ili 27,4%. 36 ispitanika, odnosno 20,6%, smatra da je doprinos gradske uprave *izrazito mala prednost* za razvoj Grada, a 38 ili 21,7% smatra da je to *mala prednost*. S obzirom da je sličan postotak ispitanika bio nezadovoljan trenutnim stanjem lokalne vlasti ovaj podatak i nije previše začuđujući. Kao element koji je dobio najviše *ni mala ni velika prednost* odgovora je energetska infrastruktura s 75 ili 42,9%, te kao i mentalitet najmanji udio ispitanika ju vidi kao *izrazito velika prednost*, njih 8 ili 4,6%. Gospodarska zona ima

najujednačeniju podjelu odgovora s najvećim udjelom, 36%, kao *ni mala ni velika prednost*. Turistička ponuda je također ujednačena kao prednost u razvoju Grada. Kao *izrazito mala prednost* i *mala prednost* ju kategorizira 61 ispitanik, a kao *velika prednost* i *izrazito velika prednost* 58 ispitanika. Turistička ponuda je na području Grada poprilično slaba, odnosno potencijal još nije dovoljno razvijen, pa vjerojatno iz tog razloga nije prepoznata kao jači element razvoja. Za razliku od same turističke ponude, kulturno-povijesno naslijeđe je prepoznato kao bitniji element za razvoj s 34,9% odgovora *velika prednost*, te 7,4% *izrazito velika prednost*.

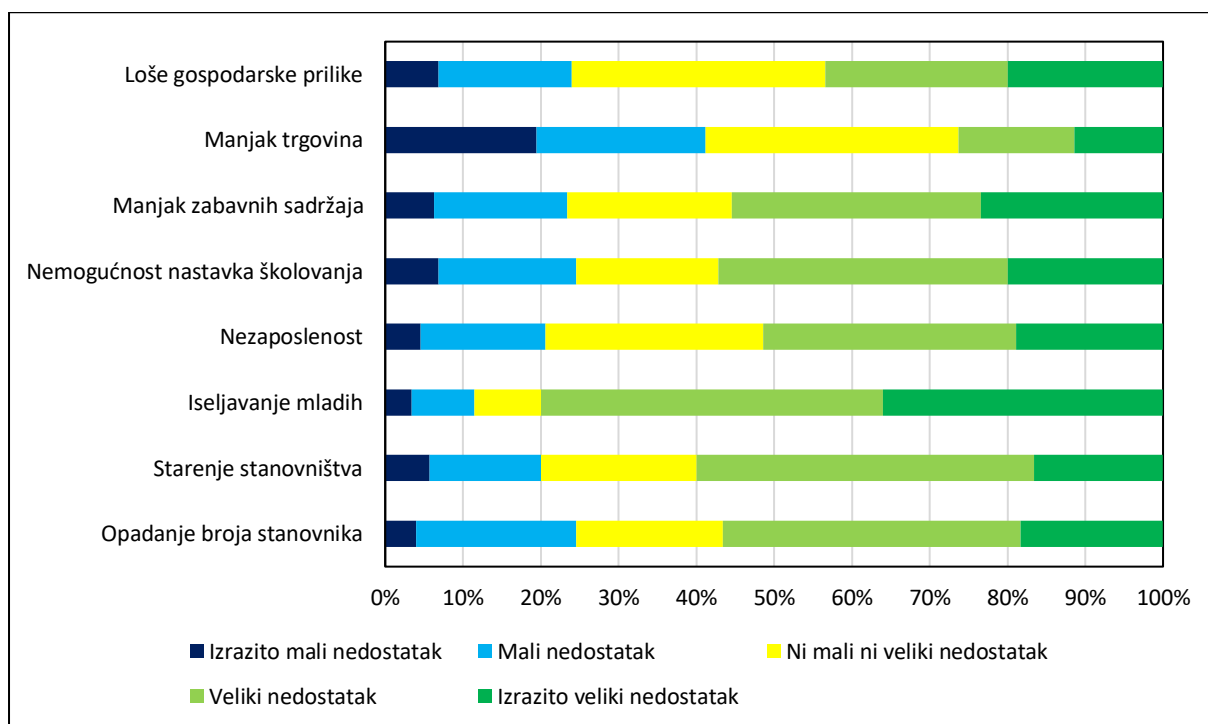

Sl. 21. Odabrane prednosti Grada Mursko Središće za budući razvoj

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Nakon toga uslijedilo je pitanje “U kojoj mjeri navedena obilježja smatrate nedostatkom za razvoj Grada?” na kojem je raspon ocjena bio jednak prethodnom pitanju, međutim sada je 1 označavao *izrazito mali nedostatak*, a 5 *izrazito veliki nedostatak*. Kao uvjerljivo najveći nedostatak ispitanici su istaknuli iseljavanje mladih. Čak 77 ispitanika ili 44% ih smatra da je to *veliki nedostatak*, a njih 63 ili 36% da je takvo iseljavanje *izrazito veliki nedostatak*. Kao druga dva najveća nedostatka razvoja također su prepoznati demografski pokazatelji, starenje stanovništva, kojeg 60% ispitanika vidio kao *veliki nedostatak* ili *izrazito veliki nedostatak*, te opadanje broja stanovništva s 56,6% ili 99 odgovora *veliki nedostatak* ili *izrazito veliki*

nedostatak. Vidljivo je da su i sami građani svjesni nepovoljne demografske situacije na području Grada i kako ona može utjecati na sam razvoj Grada. Kao jedan od većih nedostatak, iz već ranije navedenih razloga, prepoznata je i nemogućnost nastavka školovanja nakon osnovne škole s 100 odnosno 57,1% odgovora *veliki nedostatak* ili *izrazito veliki nedostatak*. Najmanji nedostatak prema ispitanicima je manjak trgovina koji je dobio 34 ili 19,4% odgovora *izrazito mali nedostatak* i 38 ili 21,7% *mali nedostatak*, oboje najviše od svih elemenata. Na području Grada se nalazi nekoliko supermarketa, te je s toga ovakav postotak očekivan, dok je za potrebe veće kupnje šoping centar u Čakovcu u blizini. Manjak zabavnih sadržaja ima veliki udio odgovora *izrazito veliki nedostatak*, njih 23,4%, jer je već navedeno kako mlado stanovništvo nema previše mogućih opcija za okupljanje na području Grada osim kafića, što za jedan Grad nije dovoljno. 57 ispitanika ili 32,6% ocijenilo je loše gospodarske prilike kao *ni mali ni veliki nedostatak*. Valjda će se te prilike u bližoj budućnosti povećati razvojem gospodarske zone na jugoistočnom dijelu naselja Mursko Središće. Uz to je nezaposlenost kao *veliki nedostatak* ili *izrazito veliki nedostatak* navelo 90 ili 51,5% ispitanika.

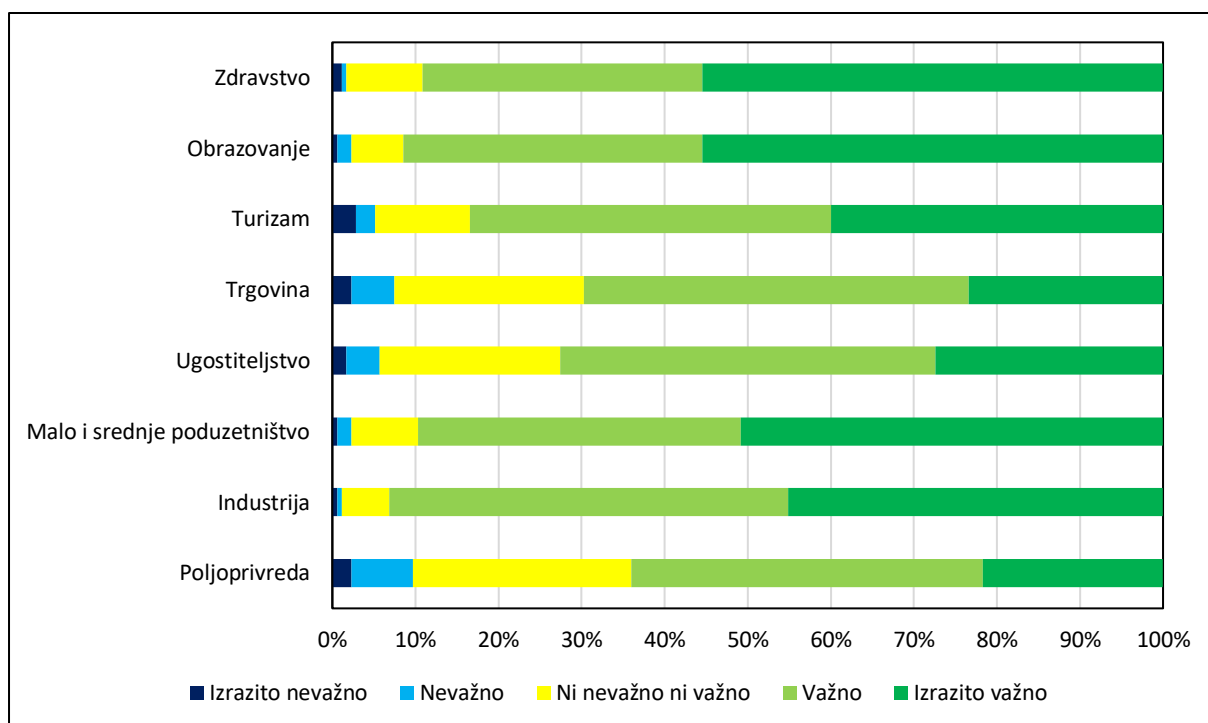

Sl. 22. Odabrani nedostaci Grada Mursko Središće za budući razvoj

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Usljedilo je pitanje “U kojoj mjeri navedene djelatnosti smatrate važnima za budući razvoj?”. Ispitanici su odgovarali ocjenama od 1 (izrazito nevažno) do 5 (izrazito važno).

Industrija je prepoznata kao najvažnija djelatnost budućeg razvoja Grada s 163 ili 93,1% odgovora *važno* ili *izrazito važno*, te sa samo jednim odgovorom u skupinama *nevažno* i *izrazito nevažno* (sl. 23). S obzirom da više od polovice zaposlenih na području Grada radi u sekundarnom sektoru i da treba imati jaku industrijsku bazu za daljnji razvoj Grada ovaj odgovor je u skladu s očekivanjima. Najveći udio ocjene *izrazito važno* dobile su kvartarne djelatnosti zdravstvo i obrazovanje s 55,4% ili 97 odgovora. Te dvije djelatnosti su dobile i izrazito male udjele odgovora *nevažno* i *izrazito nevažno*, oboje manje od 2,5%. Malo i srednje poduzetništvo također je navedeno kao vrlo važna djelatnost u pogledu budućeg razvoja. Kao *važno* ili *izrazito važno* ocijenilo ga je 89,8% ispitanika. Godine 2014. je na području Grada djelovalo 120 poduzetnika te je to s obzirom na područje cijele Međimurske županije, koja je u toj godini imala 2481 poduzetnika, poprilično mali udio od 4,84% (Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016), pa je uz to i daljnji poticaj za razvoj poduzetništva također bitan. Najveći broj odgovora *nevažno* i *izrazito nevažno* dobila je poljoprivreda i to 17 ili 9,7%. Iako još uvijek veliki broj građana ima u svojem vlasništvu poljoprivredne posjede, mali dio njih ih i obrađuje i dobije značajniju zaradu od toga. Većina ih daje u rentu nekolicini većih poljoprivrednika na području Grada, čime sama poljoprivreda i nije najznačajnija djelatnost u očima ispitanika. Turizam kao *izrazito važnu* razvojnu djelatnost vidi 40% ispitanika, te 43,4% kao *važnu*, što se baš i ne podudara s odgovorima da je turistička ponuda prednost kao element mogućeg razvoja. Trgovina i ugostiteljstvo su ocijenjene kao manje bitne djelatnosti od ostalih za razvoj, iako obje imaju oko 70% odgovora *izrazito važno* ili *važno*.

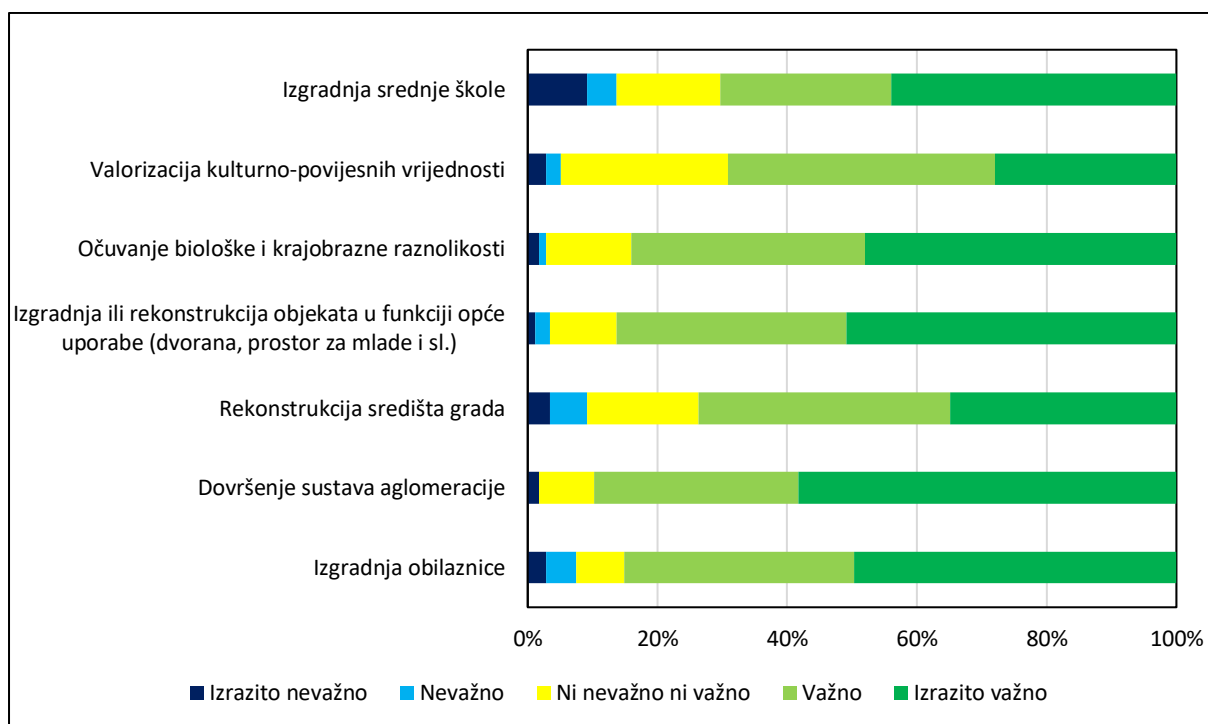

Sl. 23. Odabrane djelatnosti važne za budući razvoj Grada Mursko Središće

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sljedeće anketno pitanje je glasilo „U kojoj mjeri je važno ostvariti navedene projekte u svrhu budućeg razvoja?“. Ispitanici su opet odgovarali ocjenama od 1 (izrazito nevažno) do 5 (izrazito važno). Projekt s najviše odgovora *izrazito važno* (102 ili 58,3%) je dovršenje sustava aglomeracije, što je u potpunosti razumljivo jer je zbog tog zahvata područje Grada raskopano već više od dvije godine, a neki dijelovi još nisu u završnoj fazi projekta (sl. 24). Također je dobio samo 3 ocjene kao *izrazito nevažno*, te nijedan za *nevažno*, čime isto možemo vidjeti koliko želju građani imaju da se taj dugotrajni projekt završi. Kao drugi projekt po važnosti prepoznata je *izgradnja ili rekonstrukcija objekata u funkciji opće uporabe* s 151 ili 86,3% odgovora *važno* ili *izrazito važno*. U taj projekt ponajprije pripada rekonstrukcija stare sportske dvorane “Partizan” kako udruge na prostoru Grada ne bi više smetale i zauzimale termine, kojih je ionako premalo, Osnovnoj školi Mursko Središće i njihovim učenicima. Samo dva odgovora manje (149) je kao projekt dobio “*izgradnja zaobilaznice*” koji se nalazi u Provedbenom programu Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025. (2021), čime bi se riješio problem kamionskog prijevoza kroz samo naselje Mursko Središće i njegov centar. Izgradnja srednje škole ima najveći udio odgovora *izrazito nevažno* ili *nevažno* s 13,7%, iako je u pitanju s nedostacima prepoznata kao poprilično veliki prioritet za bolji razvoj Grada. Valorizacija kulturno-povijesnih vrijednosti je od svih projekata dobila najveći udio odgovora *ni nevažno ni*

važno (25,7%), te najmanji udio *izrazito važno* (28%). 121 ispitanik (69,1%) je ocijenio da je očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti *važno* ili *izrazito važno*. Građani su svjesni potrebe za zaštitom okoliša u čemu zasigurno pomaže i postojanje Centra za posjetitelje “Med dvemi vodami” u naselju Križovec koji djecu već od rane dobi uči kako se pravilno ponašati u prirodi kroz različite programe (Med dvemi vodami, n.d.). Rekonstrukcija središta grada nije među najbitnijim projektima po mišljenju ispitanika (9,1% *izrazito nevažno* ili *nevažno*). Iako je autobusni kolodvor u procesu prenamjene u parkirališni prostor, s obzirom da se ionako malo koristio i nije na takvoj lokaciji da stvara prometnu gužvu zbog radova na toj lokaciji, taj projekt očito nije u tolikoj mjeri važan građanima.

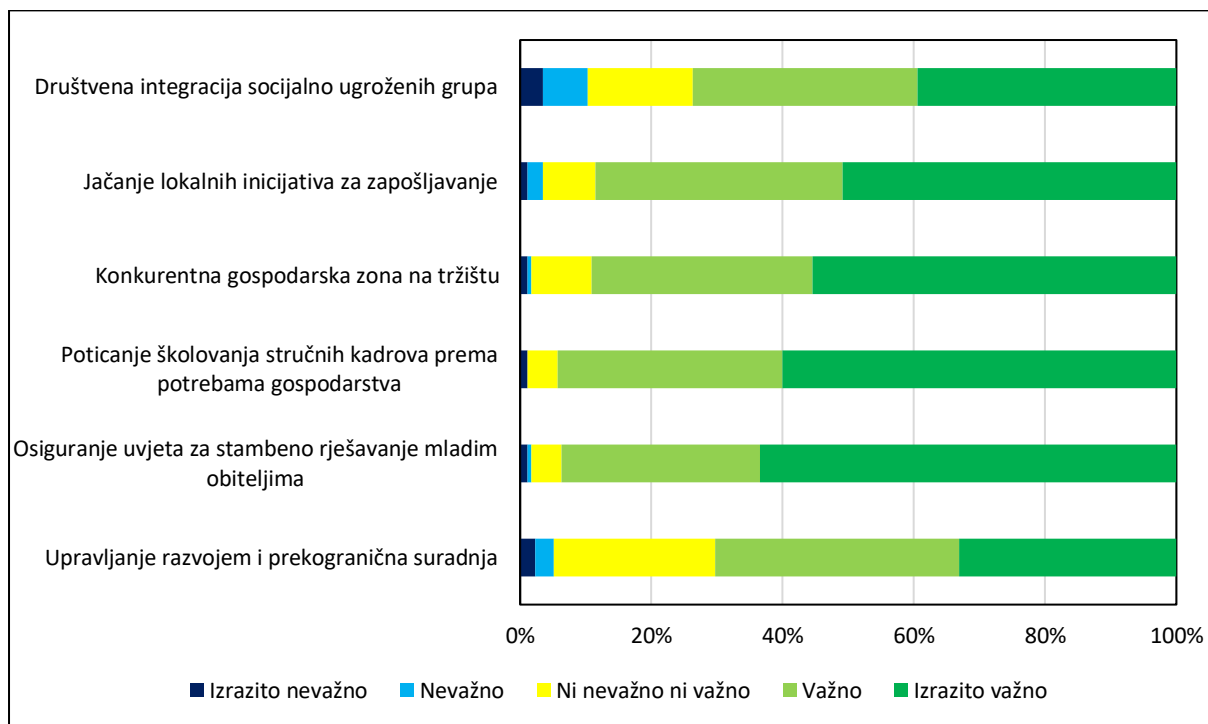

Sl. 24. Projekti važni za budući razvoj Grada Mursko Središće

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Sljedeće pitanje bilo je “Koliko je važno ostvariti navedeni projekt da bi se povećala kvaliteta života i društveni standard?”, te ovo bilo posljednje u kojem su se koristile ocjene od 1 (izrazito nevažno) do 5 (izrazito važno). Svi navedeni projekti dobili više od 70% odgovora *važno* ili *izrazito važno* (sl. 25). Najviše ispitanika je kao *važno* ili *izrazito važno* odabralo projekt poticanja školovanja stručnih kadrova prema potrebama gospodarstva i to njih 165 ili 94,3%. Također je taj projekt dobio samo dva odgovora *izrazito nevažno*, te nije bilo nijednog *nevažno*. Koliko je gospodarstvo bitno za bolji životni standard prikazuju i odgovori na projekt konkurentna gospodarska zona na tržištu kojeg je sveukupno kao *važno* i *izrazito važno*

ocijenilo 156 ispitanika, a samo tri *izrazito nevažno* ili *nevažno*. Osiguranje uvjeta za stambeno rješavanje mladim obiteljima dobilo je najveći udio ocjena *izrazito važno* od 63,4%. S obzirom da se u proteklih nekoliko godina povećao broj stambenih zgrada na području Grada, za vjerovati je da su stambene mogućnosti veće nego prije, međutim u ovo doba krize potrebno je također i osigurati odgovarajuće poticaje za mlade obitelji. Upravljanje razvojem i prekogranična suradnja je prikupila najveći broj odgovora *ni nevažno ni važno* (43 ili 26,4%), iako bi se sada prekogranična suradnja, koja već djeluje na nekoliko razina, mogla i poboljšati ulaskom Hrvatske u Schengenski prostor. Najveći udio *izrazito nevažno* ili *nevažno* je prikupio projekt društvene integracije socijalno ugroženih grupa s 10,3% odgovora. Takva integracija je potrebna ponajprije s romskim stanovništvom koje živi u naselju Sitnice koje su u sastavu naselja Mursko Središće.

Sl. 25. Važnost odabranih projekata za povećanje kvalitete života i društvenog standarda Grada Mursko Središće

Izvor: anketno istraživanje, 2022.

Posljednje pitanje u anketnom upitniku bilo je „Kako zamišljate da će Grad izgledati do 2050. godine?“. Ispitanici su ovdje ponudili vrlo različita viđenja budućnosti Grada od onih najnegativnijih pa do najpozitivnijih. Jedan dio ispitanika je rekao da ne razmišljaju o budućnosti Grada. Evo nekih primjera odgovora ispitanika koji smatraju da će razvoj Grada ići

u negativnom smjeru: *Da li će ga biti? Stanovništvo se iseljava što je vezano na stanje RH i nema nikakve veze s utjecajem gradske uprave.;*

Grad s puno više iseljenih mladih i cjelovitih obitelji. Grad bez društvenih aktivnosti i zabavnih sadržaja. Nedostatkom tih obilježja, promijenit će se mentalitet građana koji će postati "urbani" građani u seoskom gradu.; Manje stanovnika, pretežito starije stanovništvo, bez pretjeranog razvoja

Jako loše, ovakvim ponašanjem vladajućih neće bit nit Hrvatske, a kamoli Muruskog Središća.; Pod ovom vlašću izrazito loše.;

Politika i vlast u Gradu budu otjerale sve mlade a i one starije u inozemstvo! Grad i okolna sela budu ostala prazna, puna starijih građana....Romi budu preuzeli vlast ,već su sad na dobrom putu! Uglavnom, Grad će propasti, jer se jako malo ulaže u mlade, turizam, brigu za starije i nemoćne. Previše kriminala i korupcije.;

Iako se nadam da do viđenog scenarija neće doci mišljenja sam, da ćemo, ukoliko se nastavi ovakvo nepromišljeno planiranje i gradnja, izgubiti sve kvalitetne površine. U konačnici ćemo se gušiti u asfaltu i betonu. Gradom će zavladati sivilo koje se smatra modernim. I dalje ćemo najvjerojatnije biti robovi nečijih zamisli koje se moraju provesti bez obzira na mišljenje građana.;

Grad će se i dalje gušiti u smradu iz Lendave, rijeka Mura će biti zagađenija pa će to utjecati na kvalitetu života, obilaznica će uništiti i ono malo prirode što je ostalo netaknuto. Mladi će biti zatvoreni u kućama jer i ako se ponudi neki zabavni sadržaj kroz koju godinu oni će sjediti doma jer su tako navikli. Biti ćemo manjina jer će se proširiti romsko naselje.. Sve u svemu jedna velika katastrofa. No ima i nešto pozitivno- nalazimo se na odličnom geografskom položaju gdje su nam otvorena vrata drugih država. Držim fige da sam u krivu.;

Zapušteno i napušteno. Preblizu smo Sloveniji i Austriji.;

Prazno, naseljen Romima i starijim stanovništvom.; Teško mi je zamisliti. Brine me romska nacionalna manjina i problemi vezani uz njih. Prvo sam zamislila što će i kako po tom pitanju. Kao što možemo vidjeti u navedenim odgovorima, najčešći element koji se pojavljuje u negativnom kontekstu je nezadovoljstvo ispitanika trenutnom gradskom vlašću, zatim romska nacionalna manjina kojoj brojnost raste te očiti demografski problemi za koje su ispitanici već u prijašnjim pitanjima i odgovorima ukazali da su možda i ključni problem u budućem razvoju Grada.

Dio ispitanika smatra da se Grad neće uopće promijeniti ili da će promjene biti vrlo male bilo u pozitivnom ili negativnom smjeru: Skoro isto stanje kao danas, sa nekoliko sitnih promjena.; Mislim da se neće ništa uvelike promijeniti. Tužna istina.; Takav kakav je i sada.;

Ne očekujem veliku promjenu.

Dobar dio ispitanika nada se boljem razvoju, neki čak moglo bi se reći i idealnom, prema nekim njihovim odgovorima: Da bude po mjeri svakog građanina, da svi mladi i radno aktivni imaju posao koji će biti plaćen prema njihovim sposobnostima, da imamo besplatnu električnu energiju dobivenu od sunca, da grad bude okružen zelenim parkovima i igralištima za djecu.; Jedno bolje, modernije i za život kvalitetnije okruženje.;

Grad po mjeri njihovih stanovnika, infrastrukture kakva dolikuje tom vremenu, gradska vlast na usluzi stanovništvu u svim segmentima života, da svaki građanin ima prava u srazmjeru sa obavezama, prvenstveno dati veći doprinos u očuvanju okoliša, posebno rijeke Mure.;

Do 2050 godine, grad bi trebao biti svršeno mjesto za život...sa novom sportskom dvoranom, srednjom školom, te bolji uvjetima za mlade ljude, odnosno obitelji.;

Da će konačno ceste izgledat kako treba i da će grad biti još ljepše uređen, i s više trgovina i možda čak i s srednjom školom.; Da će biti izgrađena srednja škola i uvedena jednosmjenska nastava u osnovnu školu. Nadamo se mirnijem suživotu sa manjinama.;

Da se izgrade ustanove za srednje i visoko obrazovanje, da se u industrijske zone privuku velike tvrtke sa primanjima kao u Evropi da mladi ne moraju egzistenciju rješavati u drugim sredinama.;

Kao prvo, veći, naseljeniji, s više stanovnika..razvijenija industrijska zona..bolja povezanost sa susjednom zemljom, novi most..;

Grad sa više radnih mjesta i sa srednjom školom i trgovačkim centrom.;

Moderan grad sa svim bitnim sadržajima, turizmom, više gospodarskih i turističkih subjekata, s izgrađenom srednjom školom te novom policijskom postajom.;

Razvijena gospodarska zona koja je pokretač razvoja Grada. Vrlo dobra valorizacija naftaštva i rudarstva te privlačenje turista zbog izrazito povoljnog prometnog položaja. Samim time mislim da će se grad razvijati u vrlo dobrom smjeru i da će biti poželjan grad za stanovanje mladih ljudi, ali i za povratak dijela iseljenog stanovništva.;

Prije svega mislim da bi bilo dobro da se razmisli o prostoru za mlade ili možda čak o udruzi mladih - u to može ulaziti sve od edukativnih do zabavnih sadržaja. "Na mladima svijet ostaje". S obzirom na trenutni broj kafića, mislim da bi grad mogao upotpuniti barem još dobar restoran ili pizzerija, a možda čak i kvalitetan prostor za iznajmljivanje koji bi mogao poslužiti za organizaciju proslava i druženja. Osim toga, mislim da je u našem gradu prije svega potreban dobar noćni klub i organizacija raznovrsnih manifestacija prilagođenih za različite generacije. Što se tiče trgovina, mislim da ih općenito ima dovoljno, iako bih željela da se otvori barem jedna drogerija i trgovina koja je otvorena 0-24. Voljela bih da se ukinu nepotrebni semafori i

da se u središtu grada pojavi kružni tok, a ponajviše da radovi na cestama ne traju stoljećima. Smatram da naš "park" uopće nije park i da ne privlači nikoga te da bi se moglo poraditi na izgledu samog centra grada (s naglaskom na loš izgled koji mu pridaje kockarnica). Mislim da je jednom gradu potrebna barem jedna srednja škola te da bi se, s obzirom na problematiku koje smo svi svjesni, već od najranije faze odgoja i obrazovanja moralo poraditi na integraciji Roma u našu sredinu. Dalo bi se još nabrajati. Moje mišljenje je, uglavnom, da naš grad ima puno prostora za razvoj i napredak.

Iz navedenih odgovora uočljivo je da je izgradnja srednje škole jedan od elemenata na prostoru Grada koji kod većine građana daje znak značajnog razvoja samog Grada. Uz školu, element koji se više puta spominje je i gospodarska zona koja mora biti uspješna i konkurentna kako na hrvatskom tako i na svjetskom tržištu, te bi se daljnji razvoj Grada trebao graditi na jačoj industriji, ali i na razvoju turizma.

7. SWOT analiza i scenariji razvoja Grada Mursko Središće

7.1. SWOT analiza

SWOT analiza se koristi u planiranju kako bi se analizirale snage (engl. strengths), slabosti (engl. weaknesses), prilike (engl. opportunities) i prijetnje (engl. threats) nekog područja, tvrtke ili organizacije. Analiziraju se najvažniji vanjski i unutarnji čimbenici za budući razvoj i sumiraju se. Predstavlja alat za analizu trenutačne situacije i analizu resursa koje prostor ima. Zatim se odgovori dobiveni analizom koriste kod donošenja odluka u izradi budućih strategija razvoja kako bi se postigli predviđeni ciljevi (Šarić i Šprem, 2017).

Tab. 10. SWOT analiza Grada Mursko Središće

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">• komunalna infrastruktura - dobra pokrivenost i mogućnost priključivanja tradicija u poduzetništvu i obrtništvu, posebno u tekstilnoj, metalnoj i građevinskoj industriji• bogata kulturna, povijesna i prirodna baština kao osnova turističke ponude• prisutnost nekoliko uspješnih izvozno orijentiranih poduzeća• visoki postotak djece uključene u predškolski odgoj• dobra sportsko-rekreacijska infrastruktura• postojanje podružnica/ispostava većine državnih institucija	<ul style="list-style-type: none">• opadanje broja stanovnika i starenje stanovništva, kao i niski prirodni prirast• postojanje divljih odlagališta otpada koje je potrebno sanirati• preopterećenost grada i centra te lokalnih cesta zbog intenzivnog teretnog cestovnog prijevoza• nema uređenih pješačko-biciklističkih staza• u prosjeku slaba konkurentnost malih i srednjih poduzeća te obrta• opadanje broja obrta• nedostatak smještajnih kapaciteta u turističke svrhe• postojanje neiskorištenih kulturno-turističkih objekata• neosvijestjenost poljoprivrednih proizvođača o prednostima i

	<p>nedostacima integrirane i ekološke poljoprivredne proizvodnje</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedovoljno razvijen sustav gospodarenja otpadom • nedovoljna informiranost stanovništva o obnovljivim izvorima energije
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • povoljan geostrateški položaj • područje je pokriveno Regionalnim parkom Mura-Drava – prilika za poboljšanje stanja u prostoru i prilika za razvoj posebnih oblika turizma • dostupnost strukturnih i investicijskih fondova i programa Unije • dobra prometna povezanost s ostatkom Hrvatske te sa Slovenijom, Austrijom i Mađarskom • rast i razvoj novih gospodarskih sektora • osmisliti nove turističke sadržaje • izgradnja turističke infrastrukture • povoljno poslovno okruženje i poduzetnička klima na razini županije • svjetski trendovi u potražnji za posebnim oblicima turizma - integracija geobaštine u turističku ponudu 	<ul style="list-style-type: none"> • opasnost od poplava i visokih vodostaja uslijed obilnih padalina • neprovođenje mjera sankcioniranja zagađivača okoliša i bespravne gradnje • porast intenziteta tranzitnog prometa • nedostatna prometna povezanost s autocestom što se tiče teretnog prometa • odljev stručne i kvalitetne radne snage • nepovoljna opća gospodarska situacija • odlazak mladih i školovanih ljudi

Izvor: Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine, 2016, Provedbeni program Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025., 2021

7.2. Scenariji razvoja

Metodom scenarija prikazuje se budući razvoj nekog prostora na više mogućih načina kroz određene ključne faktore i procese za taj prostor u određenom vremenskom razdoblju. Cilj metode je istražiti na koje se načine može doći do više varijanti budućnosti, pri čemu se pokušava postaviti logičan slijed događaja. Kod izrade scenarija koristi se integralni pristup kojim se uključuje i urbani i ruralni razvoj, ali i koji se istovremeno bavi i lokalnim i regionalno specifičnim temama. Scenariji tako pomažu kod donošenja odluka kojima se želi potaknuti razvoj u određeni smjer nekog prostora s više različitih gledišta u odnosu na vrijednost i očekivanja drugih sudionika (Radeljak Kaufmann, 2016).

Sukladno prikupljenim podacima iz demografske analize i anketnog istraživanja građana Murskog Središća izrađena su tri scenarija mogućeg budućeg razvoja Grada, s obzirom da je dobiven jasan uvid u stanje područja, odnosno koje su njegove prednosti i mane.

7.2.1. Scenarij "Grad bez budućnosti"

Najvažniji faktori u scenariju "Grad bez budućnosti" su:

- kontinuirani pad stanovništva;
- iseljavanje mladog stanovništva i nepovoljna demografska i ekonomska struktura preostalog stanovništva;
- propala gospodarska zona s nekonkurentnim tvrtkama;
- propala izgradnja obilaznice i mosta preko Mure;
- valorizacija turističkih sadržaja ostaje ista;
- smanjen broj funkcija u Gradu;
- društveni sadržaj ostao na postojećoj razini.

Zbog nepostojanja konkretne populacijske politike dolazi do konstantnog pada broja stanovnika i iseljavanja mladog i obrazovanog stanovništva u druge veće gradove u Hrvatskoj, ali i u inozemstvo zbog same blizine razvijenih europskih država. Iseljavanje mladih za sobom povlači nepovoljne demografske i ekonomske posljedice poput demografskog starenja stanovništva i nedovoljnog broja visokoobrazovanih osoba. Odlaskom visokoobrazovanog stanovništva u perspektivnije dijelove Hrvatske, gospodarska zona koja je imala veliki potencijal i dovoljan broj otvorenih tvrtki u njoj propada jer ne može pratiti tržišne trendove s

ostatkom svijeta, te se tvrtke polako počinju zatvarati. Tekstilna i prerađivačka industrija još uvijek su bitni faktori u broju radnika na području Grada, međutim i njihov se broj smanjio kako u samom broju pogona tako i u broju radnika, također zbog nekonkurentnosti. Poljoprivredni posjedi su u velikoj mjeri napušteni. Iako je cestovna infrastruktura kompletno obnovljena, zbog neizgrađenosti obilaznice, centar naselja Murskog Središća sve je nepovoljniji za život zbog još većeg broja kamionskog prometa kroz njega zbog ulaska Hrvatske u Schengenski prostor. Stambeni objekti pretrpjeli su velika oštećenja na fasadama, a veliki je problem buka kao i same gužve koja se stvaraju, pogotovo u ljetnim mjesecima i povećanog broja turista koji putuju prema obali Jadranskog mora. Željeznički promet gotovo više nije u funkciji zbog zapostavljanja istog, veze sa Slovenijom su nepostojeće, a s Čakovcem postoje samo dvije linije na dan dok ih vikendom uopće nema. Jedino su izgrađene biciklističke staze koje su bile predviđene prema svim naseljima. Mursko Središće i dalje ostaje samo tranzitno turističko mjesto jer je turistička ponuda ostala na istoj razini kakva je i bila, te se naftaštvo i rudarstvo nisu uspjeli promovirati kao zaštitni znak ovog Grada. Nedostatak smještajnih kapaciteta također je vidljiv kao i nepostojanje stalne mogućnosti posjeta turističkih lokaliteta, već samo uz najavu. Broj funkcija i sfera prostornog utjecaja Grada je ostala ista, te nema otvaranja novih funkcija poput srednje škole koja bi bila jedan od razloga za privlačenje mladih ljudi u Grad i mogućnost razvoja adekvatne radne snage školovanjem učenika za zanimanja koja su tražena u gospodarskoj zoni Grada. Osnovna škola se nadogradila i prešla je na jednosmjensku nastavu, međutim zbog malog broja djece u područnim školama, jedna se zatvorila. Funkcije poput Zavoda za zdravstveno osiguranje i Zavoda za mirovinsko osiguranje su nestale i za rješavanje bilo kakvih problema potrebno je ići u Čakovec. Društveni život stagnira i zbog manjeg broja stanovništva, ali i zbog jednake ponude već dugi niz godina i nepostojanja nekog glavnog okupljališta za mlade. Sportske udruge imaju sve manje članova, pa iako se obnovila sportska dvorana ona nije ispunjena u očekivanoj mjeri. Kino "Rudar" također ne privlači veliki broj posjetioaca zbog svojeg zaostajanja u pogledu udobnosti za ostalim kino-dvoranama u blizini.

7.2.2. Scenarij "Postepeni rast"

Najvažniji faktori u scenariju "Postepeni rast" su:

- smanjen pad stanovništva uz provedbu populacijske politike;
- konkurentna gospodarska zona s rastućim tvrtkama;

- LAG “Međimurski doli i bregi” potiče razvoj poljoprivrede;
- povlačenje sredstva iz Europske unije;
- povezanost turističkih sadržaja;
- društveni sadržaj u porastu.

Provedena je populacijska politika koja iako nije uspjela zaustaviti sve negativne demografske trendove, poneke je barem uspjela ublažiti i time smanjiti drastičan pad broja stanovnika. Pojedine mlade obitelji koje su imale plan odseliti iz Grada su se ipak odlučile na ostanak zbog postojanja stambenih objekata za život koji su povoljniji nego u okolici. Gospodarska zona se razvila u stabilan industrijski centar koji je konkurentan u svim industrijama u kojima posluje i zapošljava dovoljan broj visokoobrazovanih pojedinaca koji za sobom povlače daljnji razvoj u vidu inovacija i tehnologija. Razvija se malo i srednje poduzetništvo čiji vlasnici zatim surađuju s osnovnom školom i srednjim školama na području Međimurske županije, te time potiču zapošljavanje lokalnog stanovništva. Prerađivačka i tekstilna industrija stagniraju u svojim brojkama, međutim nije potrebno zatvaranje pogona ni smanjenje broja zaposlenih zbog dovoljne konkurentnosti na tržištu. LAG “Međimurski doli i bregi” potiče razvoj poljoprivrede i otvaranje novih OPG-a, potiče ih u poslovanju, te ih udružuje kako bi oni bili konkurentni na tržištu. Korištenjem sredstava iz EU fondova izgrađena je obilaznica koja je smanjila prometni pritisak na centar naselja i povećala se ukupna količina kvalitete života u njemu. Uz pomoć EU fondova su također izgrađene i dovršene planirane ulice i prateća infrastruktura. Turistički sadržaj vezan uz rudarstvo i naftaštvo je postao povezan i nudi mogućnost jedinstvenog obilaska uz pratnju vodiča. Manifestacije poput “Ljeto uz Muru” i “Advent u gradu Rudara” postale su prepoznatljive i privlače veliki broj turista iz okolice. Povećan je broj smještajnih kapaciteta preuređenjem starih napuštenih stambenih objekata. Društveni domovi su mjesta okupljanja stanovništva u manjim naseljima Grada, dok su sportske udruge nositelji druženja mladog stanovništva. Obnova sportske dvorane pokazala se kao pun pogodak jer konstantno ispunjena sportskim, ali i društvenim događajima. Kino postaje prepoznatljivo mjesto okupljanja stanovništva svih generacija i privlači posjetioce iz ostalih krajeva Međimurja, ali i susjedne Slovenije. Broj funkcija ostaje više-manje nepromijenjen. S obzirom na veliki broj starog stanovništva otvorena su još dva doma za starije i nemoćne koji zapošljavaju kompetentnu radnu snagu, a oni zatim pružaju vrlo dobru skrb nad svojim štićenicima.

7.2.3. Scenarij “Biser sjevera Hrvatske”

Najvažniji faktori u scenariju “Biser sjevera Hrvatske” su:

- populacijska politika doprinosi povećanju broja stanovništva;
- multisektorska gospodarska zona;
- malo i srednje poduzetništvo je nositelj razvoja;
- razvoj ekološke poljoprivrede;
- prepoznatljivi turistički brend;
- proširena zona utjecaja Grada novim funkcijama.

Grad Mursko Središće provođenjem svoje populacijske politike postaje primjer kako revitalizirati stanovništvo manjeg ili srednjeg grada u Hrvatskoj. Uvođenjem mjera poput naknada za svako rođeno dijete u mladim obiteljima, povoljnom kupnjom stambenih objekata te izvrsnim programom predškolskog obrazovanja privlači se veliki broj mladih osoba i obitelji u Grad. Stanovništvo koje je nekoć mislilo odseliti je od toga odustalo, a odseljeno stanovništvo se počinje vraćati. U gospodarskoj zoni razvijaju sve svi sektori gospodarstva. Strani kapital je počeo pristizati, te se industrija kao jaka baza počela povezivati s tercijarnim i kvartarnim sektorom i zapošljava velik broj visokoobrazovanih osoba. Pokrenuti je niz *start up* tvrtki pogotovo u IT sektoru. Malo i srednje poduzetništvo je kamen temeljac rasta i razvoja gospodarstva u Gradu. Njihovim angažmanom educira se stanovništvo koje pokušava pokrenuti vlastite tvrtke i olakšava im u tome naumu. Izgradnjom srednje škole potiče se školovanje za zanimanja koja su tražena u gospodarskoj zoni, te se uz spomenute tvrtke učenici od početka kvalitetno pripremaju za dolazak na tržište rada, a osiguran im je i posao nakon završetka školovanja. Poseban naglasak u srednjoj školi stavljen je na IT izobrazbu učenika. LAG “Međimurski doli i bregi” potiče razvoj ekološke poljoprivrede na zemljištima koja su bila napuštena, te se za takve projekte koriste sredstva iz EU fondova. Kvalitetni domaći proizvodi s lokalnih OPG-ova prodaju se uz turističke lokalitete. Svi su turistički sadržaji povezani, te je stvoren prepoznatljivi turistički brend. Otvoren je Muzej rudarstva i naftaštva koji je najveći na području Hrvatske vezan uz takvu tematiku. Turistima se pruža jedinstven doživljaj u pogledu provođenja jednog dana u životu nekadašnjih rudara, te sami mogu vaditi naftu iz izvora. Smještajni i ugostiteljski kapaciteti su visoke kvalitete, kao i smještaj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, a ima ih dovoljan broj zbog prenamjene napuštenih objekata za prihvata svih potencijalnih turista. Centar za posjetitelji "Med dvema vodama" promovira

održivi razvoj i zaštitu prirode, te se zbog toga razvio i eko-turizam. Valorizirane su prirodne atrakcije, ponajviše rijeka Mura i njezine mrtvaje i ribnjaci, pa se razvio športsko-rekreacijski turizam. Time Grad Mursko Središće nije više samo tranzitno mjesto za prolazak inozemnih turista do svojeg krajnjeg odredišta koje je najčešće obala Jadranskog mora, već je prva turistička postaja u Hrvatskoj s velikim brojem turističkih sadržaja u kojima oni mogu uživati. Kulturno-turistička manifestacija “Ljeto uz Muru” postala je prepoznatljiva i posjećena gotovo poput čakovečkog “Porcijunkolova” i privlači veliki broj izlagača iz Hrvatske i susjednih država. Izgradnjom srednje škole širi se zona utjecaja Grada. Otvara se manji šoping centar na rubu Grada čime se povećava broj dnevnih migranata na njegovo područje. Otvaranjem srednje škole otvaraju se i dodatni sadržaji za mlade, čime napokon društveni život u Gradu više nije na niskoj razini. Obnovljeni su svi sportski tereni, osnovano je nekoliko novih klubova i udruga koji privlače ponajprije mlado stanovništvo. Također su obnovljeni svi društveni domovi koji su domaćini raznih kulturnih i društvenih događaja.

Budućnost će pokazati prema kojem od ova tri prikazana moguća scenarija razvoja će se Grad razvijati, odnosno kojem će biti najbliži. Neke od mjera koje bi Grad trebao provesti, a da se ne dogodi prvi scenarij su: populacijska politika kojom se potiče mlade obitelji na ostanak u samom Gradu uz pomoć prve kupnje prve nekretnine i poticaja kod svakog rođenog djeteta; osiguravanje dovoljnog broja mjesta u predškolskom obrazovanju, kao i kvalitetnu osnovnoškolsku izobrazbu; daljnje ulaganje u infrastrukturu, kako u prometnu tako i u društvenu uz pomoć EU fondova; ulaganje u gospodarsku zonu i privlačenje stranih investitora u nju kao i poticanje mladih lokalnih poduzetnika; daljnja valorizacija kulturnih i prirodnih resursa i njihovo međusobno povezivanje kako bi se stvorio prepoznatljiv brend; razvoj i poticanje za otvaranje OPG-a, te razvoj ruralnog turizma na njima i na kraju izrada obilaznice čime bi se dodatno podigla kvaliteta života.

8. Usporedba s planskom dokumentacijom i strategijama razvoja

Prvi Prostorni plan uređenja Grada Mursko Središće donijelo je Gradsko vijeće Grada Mursko Središće 2004. godine. Nakon toga uslijedilo je još pet izmjena i dopuna PPUG. Prva izmjena i dopuna PPUG iz 2015. najviše se odnosila na promjene namjena zemljišta, formiranja novih građevinskih zemljišta, te usklađivanjem PPUG s Prostornim planom Međimurske županije i novim propisima zaštite prirode i zaštite kulturnih dobara nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju (I. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2015). Godine 2016. uslijedila je druga izmjena i dopuna PPUG ponajprije zbog usklađenja s novim koncesijskim uvjetima za eksploataciju ugljikovodika, a uz to se i predvidio postupak proširenja građevinskog područja izdvojenog dijela naselja Mursko Središće – Sitnice (II. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2016). Trećom izmjenom i dopunom (2017) samo se proširilo građevinsko područje naselja Peklenica. Četvrta izmjena i dopuna PPUG iz 2020. donijeta je zbog usklađenja s važećim kartografskim koordinatnim sustavom (HTRS96/TM) Državne geodetske uprave i Uredbom o informacijskom sustavu prostornog uređenja, analiza, revizija i utvrđivanje mogućnosti gradnje na području Grada unutar građevinskih područja naselja i na prostoru izvan naselja, analiza i revizija usklađenja s izgradnjom ozakonjenom u postupcima ozakonjenja nelegalno izgrađenih zgrada, revizija cestovne mreže, statusa kulturnih dobara, spomenika prirode i ekološke mreže „Natura 2000“, usklađenje Plana s planovima iz djelatnosti gospodarenja otpadom i korekcije stanja u prostoru (IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2020). Posljednjom, petom izmjenom i dopunom iz 2022. godine promijenjene su namjene nekolicine zemljišta, prošireno je građevinsko područje i ostvarena je mogućnost dogradnje osnovne škole (V. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2022). Prema V. izmjenama i dopunama PPUG Mursko Središće (2022) najveći udio gradskih površina otpada na poljoprivredne površine i to 1811 ha (53,47%) od čega sve pripada u kategoriju vrijedno obradivo tlo. Nakon toga površinom od 650 ha (19,19%) slijedi građevinsko područje od čega je 75,46% izgrađeno, a ostatak je neizgrađen. Treći najveći udio pripada šumskoj površini od 14,32% koje se dijeli na gospodarske (većim dijelom) i zaštitne. Prostorni plan uređenja Grada Mursko Središće usklađen je s Prostornim planom Međimurske županije (V. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2022). Zbog posljednjih izmjena i dopuna PPUG Mursko Središće mijenja se i obuhvat UPU grada Mursko Središće tako da se usklađuje s građevinskim područjem naselja Mursko Središće i s površinom izgrađenog područja izvan naselja Šetnice sv. Barbare (V. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće, 2022). Prema Prostornom planu Međimurske županije (2019) na području Grada Mursko Središće u planu je gradnja obilaznice

Murskog Središća, uključujući most na Muri i stalni granični prijelaz za međunarodni promet putnika i roba u cestovnom prometu i gradnja magistralnog plinovoda Sotin – Mursko Središće DN 1200/100. Također je predviđena provedba aglomeracije "Mursko Središće". Grad Mursko Središće je naveden kao manji regionalni centar, te je zbog toga *potrebno u prostornim planovima lokalne razine planirati i osigurati prostore za institucije županijskog, odnosno regionalnog značaja, a koji bi mogli biti namijenjeni području koje nadilazi administrativne granice i pripadajuće gravitaciono područje tih središta. U cilju dugoročnog sagledavanja poznatih potreba i tek moguće pretpostavljenih sadržaja društvene infrastrukture regionalnog značaja (upravne, kulturne, obrazovne, socijalne funkcije) potrebno je rezervirati prostore za nove ili za poboljšanje funkcioniranja postojećih javnih funkcija i to u zonama središnjih funkcija u gradovima na neizgrađenim površinama i u urbano nedovršenim prostorima II. izmjene i dopune Prostornog plana Međimurske županije* (II. izmjene i dopune Prostornog plana Međimurske županije, 2019). U Planu razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine (2022) od projekata koji se odnose na Grad Mursko Središće spomenuta je izgradnja obilaznice i novog mosta preko Mure. Razvoj širokopojasne infrastrukture koji je započeo još 2019. godine, te istražni potencijal geotermalne vode Mursko Središće. Provedbeni program Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025. (2021) predviđa izgradnju pješačko-biciklističke staze Mursko Središće - Peklenica, Mursko Središće - Hlapičina i Mursko Središće - Slemenice, rekonstrukciju centra grada, ulaganje u društvene domove u naseljima koja ga imaju kao i sanaciju prometnica. Izgradnjom biciklističkih staza i sanacijom prometnica nastoji se povećati sigurnost sudionika u prometu. Također se planiraju projekti rekonstrukcije sportske dvorane u Sokolski dom - centar društvenog, kulturnog i sportskog života i rekonstrukcija gradske tržnice, za koje je izgrađena potrebna planska dokumentacija. S obzirom da Štrukovec i Križovec nisu dio projekta "Aglomeracija Mursko Središće", planiraju se projekti kojima bi ta naselja dobila odgovarajuću odvodnju kako ne bi zaostajala za ostatkom Grada. U planu je i proširenje ulice Augusta Šenoje i rekonstrukcija Selske ulice. Trenutno je u izradi dokumentacija za projekt dogradnje osnovne škole kako bi se uvela jednosmjenska nastava. Proširenje gospodarske zone i projekt širokopojasne infrastrukture također se nalaze u Programu.

U prostornim planovima i razvojni strategijama vidljivo je da su problemi u prostoru jasno prepoznati, te da se oni u većoj ili manjoj mjeri pokušavaju riješiti. Izgradnja obilaznice i novog mosta je jedini projekt koji se spominje u svim dokumentima, te se samim time i nameće kao najvažniji. On bi sasvim sigurno donio veću kvalitetu života u Mursko Središće i smanjio prometnu nesigurnost prostora. Kao problem se nameće nepostojanje nikakve mjere u

dokumentima koja se suočava s vjerojatno najvećim problemom, a to su nepovoljni demografski trendovi.

9. Rasprava

Rezultatima istraživanja utvrđeni su glavni potencijali i problemi razvoja Grada Mursko Središće. Kao glavni problem ističe se loša demografska slika Grada, koja je vidljiva i u cijeloj Republici Hrvatskoj. Takvog stanja su svjesni i sami građani koji su sudjelovali u anketnom upitniku i istaknuli ga kao najveći problem na području Grada. Ponajprije se ovdje ističe odlazak mladog i obrazovanog stanovništva u razvijenije države ili u gradove koji pružaju veću mogućnost u zapošljavanju i veću kvalitetu života. Uz taj problem istaknut je i problem starenja stanovništva.

Prepoznati su potencijali razvoja poput jačanja gospodarstva i snažnijeg ulaganja u turizam boljom valorizacijom postojećeg kulturno-povijesnog nasljeđa. Jedan od najvećih naglasaka je ulaganje u društvo, odnosno u zdravstvene, obrazovne, kulturne sfere života, kao i u infrastrukturu, sve u pokušaju poboljšanja kvalitete života u Gradu. Navedeni potencijali su prepoznati i od strane ispitanika i od strane vlasti koje sastavljaju dokumentaciju vezanu za daljnji razvoj ne samo Grada Mursko Središće, već i cjelokupne Međimurske županije.

Kao vizija Grada se u Provedbenom programu Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025. (2021) navodi moderan, digitaliziran i pametan grad koji je prepoznat po svojoj rudarskoj povijesti, te je time i turističko središte u kojem se prezentira industrijska baština. Grad koji se nalazi na bitnom geostrateškom položaju u Hrvatskoj i koji stoji na usluzi svojih građana. Do takvog razvoja moguće je doći jedino provođenjem svih predloženih mjera uz dodatan naglasak na demografiju jer razvoj neće biti moguć ako se stanovništvo nastavi iseljavati, a prirodna promjena i dalje bude negativna.

Do sličnih zaključaka došla je i Ivandija 2019. godine u svojem diplomskom radu *Izazovi i mogućnosti razvoja prostora Grada Donjeg Miholjca s naglaskom na demografski aspekt* u kojem su demografski procesi u još gorem stanju jer je Grad Donji Miholjac izgubio još veći broj stanovnika i gdje ispitanici imaju negativniji pogled na budućnost. Harjač je također u svojem diplomskom radu *Primjena metode scenarija: Primjer Grada Ivanca* došla do sličnih zaključaka razvojnih tendencija Grada Ivanca jer se većina malih gradova u Hrvatskoj nosi sa sličnim problemima budućeg razvoja zbog sličnih demografskih trendova.

10. Zaključak

Na temelju provedenog anketnog istraživanja, te demografske i funkcionalne analize mogu se prihvatiti ili odbaciti hipoteze iz uvodnog dijela. Hipoteza H1: *Negativni demografski trendovi su najveći izazov s kojim se suočava Grad.*, kao i hipoteza H2: *Iseljavanje mladog stanovništva u inozemstvo koči razvoj.*, su potvrđene analizom demografskih pokazatelja koji daju jasan uvid u negativne trendove s kojima se suočava Grad Mursko Središće. Ispitanici anketnog istraživanja također su problem iseljavanja mladog stanovništva okarakterizirali kao najveći razvojni problem Grada. Rješavanje tih dvaju problema će biti glavna zadaća kako bi se Grad mogao u budućnosti perspektivno razvijati, jer bez mladog i školovanog stanovništva razvoj neće biti moguć. Hipoteza H3: *Bolja turistička valorizacija ugljenokopa i nalazišta nafte na području Grada mogu povećati broj turista i time privući dodatni kapital.*, je djelomično potvrđena jer je svijest o nedovoljnoj valorizaciji postojeća, međutim nema dovoljnog broja započelih projekata kojima bi se situacija značajno popravila. Također nigdje nema spomena o tome da bi se time mogao privući dodatni kapital koji bi se mogao dalje ulagati u turizam ili neki drugi gospodarski sektor. Budući razvoj Grada ovisi o jačanju gospodarstva, a samim time i o privlačenju domaćeg i stranog kapitala pogotovo u sekundarni sektor koji je još uvijek važan za ovaj prostor. Rastuća industrijska zona u tome bi trebala imati glavnu ulogu uz promicanje malog i srednjeg poduzetništva čime je potvrđena hipoteza H4: *Potrebna su daljnja ulaganja u industrijsku zonu i poticanje mladih obrtnika.* Prema rezultatima anketnog istraživanja hipoteza H5: *Otvaranje srednje škole dodatno bi privuklo mlade obitelji na područje grada.*, također je potvrđena. Od strane građana prepoznata je važnost srednje škole, međutim iako je ideja u njezinom građenju i otvaranju postojala prije 20-ak godina, u trenutnim planovima i razvojnim strategijama ni na kojoj razini o takvom projektu nema nikakvog spomena.

Iako postoje problemi u prostoru i izazovi u budućem razvoju oni nisu nepremostivi, te je pozitivan razvoj itekako moguć uz potpuno ili djelomično rješavanje utvrđenih problema. Uz dobro postavljenju i provedenu strategiju razvoja situacija se zasigurno može promijeniti, međutim taj napredak neće biti vidljiv u kratkom vremenu, već je to jedan dugotrajniji proces u kojem trebaju sudjelovati i civilni i javni sektor sa svrhom bolje zajedničke budućnosti.

11. Literatura i izvori

Literatura:

1. Gregorić, M., Siketić, J., i Horvat, D.M., 2017: Peklenica kao potencijalna turistička destinacija u Međimurju, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 8(2), Međimursko veleučilište, Čakovec, str. 13-21
2. Harjač, D., 2018: *Primjena metode scenarija: primjer Grada Ivanca*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:929552>
3. Ivandija, D., 2019: *Izazovi i mogućnosti razvoja prostora Grada Donjeg Miholjca s naglaskom na demografski aspekt*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:448015>
4. Laci, S., 1982: Razvoj naseljenosti Međimurja, *Hrvatski geografski glasnik*, 44.(1.), str. 51-68
5. Mesarić, M., 2019: Turistički potencijal rudarske geobaštine oko Murskoga Središća, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 10(1), Međimursko veleučilište, Čakovec, str. 71-77
6. Milas, G., 2005: *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko
7. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
8. Radeljak Kaufmann, P., 2015: Opremljenost centralnim funkcijama naselja Dalmacije, *Godišnjak Titius* 8(8), 83-101
9. Radeljak Kaufmann, P., 2016: Metoda scenarija u istraživanju i planiranju prostora, *Hrvatski geografski glasnik* 78 (1), 45-71
10. Šarić, M., i Šprem, B., 2017: SWOT i PEST analiza Savezne Države Bavarske, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 8(1), Međimursko veleučilište, Čakovec, str. 89-99
11. Šegota, T., Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb
12. Turk, Z., 2020: *Grad Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, Mursko Središće
13. Wertheimer-Baletić, A., 2005: Polazišta za populacijsku pronatalističku politiku u Hrvatskoj, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 23(2), Ekonomski fakultet, Rijeka, str. 217-236.

Izvori:

1. *Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju*: upisnik poljoprivrednika broj PG-a 2021., 2022.
2. Centar za posjetitelje Med dvemi vodami, [https:// med-dvemi-vodami.info](https://med-dvemi-vodami.info)
3. *Gradovi u statistici*: stanovništvo – popis 2011. i popis 2021.; stanovništvo – procjena i prirodno kretanje; doseljeno i odseljeno stanovništvo, Državni zavod za statistiku, 2022.
4. *Međimurska županija u brojkama 2007.-2011.*, *Gradovi u statistici: stanovništvo - procjena i prirodno kretanje*, Državni zavod za statistiku, 2022.
5. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/109>
6. *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.
7. *Plan razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine*, Međimurska županija, 2022, https://medjimurska-zupanija.hr/stg76537/wp-content/uploads/2022/07/Nacrt-Plan_razvoja_Medimurske_zupanije_2027.pdf
8. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine*: dnevni i tjedni migranti, Državni zavod za statistiku, 2013.
9. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.
10. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine*: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, 2013.
11. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.*: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
12. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine*: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.
13. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.
14. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, 2013.
15. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021.*: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2022.

16. Popis tvrtki, [https:// tvrtke.hr](https://tvrtke.hr)
17. *Prostorni plan Međimurske županije*, Međimurska županija, 2001, <http://zavod.hr/prostorni-plan-zupanije/>
18. *II. izmjene i dopune PP Međimurske županije*, Međimurska županija, 2001
19. *Prostorni plan uređenja Grada Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2004, <http://zavod.hr/prostorni-planovi-uredenja-gradova-i-opcina/>
20. *I. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2015, <http://zavod.hr/prostorni-planovi-uredenja-gradova-i-opcina/>
21. *II. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2016, <http://zavod.hr/prostorni-planovi-uredenja-gradova-i-opcina/>
22. *III. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2017, <http://zavod.hr/prostorni-planovi-uredenja-gradova-i-opcina/>
23. *IV. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2020, <https://mursko-sredisce.hr/dokumenti/#4-49-iv-izmjene-i-dopune-ppu-gms>
24. *V. izmjene i dopune PPUG Mursko Središće*, Grad Mursko Središće, 2022, https://mursko-sredisce.hr/dokumenti/#4-70-v_id_ppug_gms_2022
25. *Provedbeni program Grada Mursko Središće za razdoblje 2022. - 2025.*, Grad Mursko Središće, 2021, <https://mursko-sredisce.hr/dokumenti/#4-53-dokumenti-grada-1624049690>
26. Službene stranice Grada Mursko Središće, [https:// mursko-sredisce.hr](https://mursko-sredisce.hr)
27. *Stanovništvo – pregled po gradovima/općinama: doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2001.-2021. po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, 2022.
28. *Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske*, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2005
29. *Strateški razvojni program Grada Mursko Središće do 2020. godine.*, Grad Mursko Središće, 2016, <https://mursko-sredisce.hr/dokumenti/#4-53-dokumenti-grada-1624049690>
30. Turistička zajednica Grada Mursko Središće, [https:// tz-ms.hr](https://tz-ms.hr)

12. Prilozi

Grafički prilozi

- Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Grada Mursko Središće
- Sl. 2. Gustoća naseljenosti Grada Mursko Središće 2011. i 2021. godine
- Sl. 3. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Mursko Središće 1857.-2021. godine
- Sl. 4. Ukupno kretanje broja stanovnika u svim naseljima Grada Mursko Središće 1857.-2021. godine
- Sl. 5. Doseljeni na područje Grada Mursko Središće (u%) prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine
- Sl. 6. Udio aktivnog stanovništva Grada Mursko Središće koje obavlja rad i dnevno cirkulira za rad, prema mjestu rada 2011. godine
- Sl. 7. Tip općeg kretanja stanovništva Grada Mursko Središće u razdoblju 2011.-2021. godine
- Sl. 8. Dobno-spolni sastav stanovništva Grada Mursko Središće 2021. godine
- Sl. 9. Zaposleno stanovništvo prema sektorima Grada Mursko Središće 2011. godine
- Sl. 10. Udio ispitanika prema spolu
- Sl. 11. Udio ispitanika po dobnim skupinama
- Sl. 12. Udio ispitanika prema mjestu prebivališta
- Sl. 13. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja (u%)
- Sl. 14. Udio ispitanika po godišnjem vremenu boravka u mjestu prebivališta
- Sl. 15. Udio ispitanika koji misli preseliti iz Grada Mursko Središće
- Sl. 16. Županije u Hrvatskoj kao odredišta migracije stanovnika Grada Mursko Središće
- Sl. 17. Razlozi preseljenja u drugi dio Republike Hrvatske
- Sl. 18. Države kao odredišta migracije stanovnika Grada Mursko Središće
- Sl. 19. Razlozi preseljenja u inozemstvo
- Sl. 20. Zadovoljstvo stanovnika određenim sadržajima u Gradu Mursko Središće
- Sl. 21. Odabrane prednosti Grada Mursko Središće za budući razvoj
- Sl. 22. Odabrani nedostaci Grada Mursko Središće za budući razvoj
- Sl. 23. Odabrane djelatnosti važne za budući razvoj Grada Mursko Središće
- Sl. 24. Projekti važni za budući razvoj Grada Mursko Središće
- Sl. 25. Važnost odabranih projekata za povećanje kvalitete života i društvenog standarda Grada Mursko Središće

Tablice

Tab. 1. Ukupno ili opće kretanje stanovništva Grada Mursko Središće 1857.-2021. godine

Tab. 2. Prirodno kretanje stanovništva Grada Mursko Središće 2006.-2021. godine

Tab. 3. Migracijski saldo Grada Mursko Središće 2001.-2021. godine

Tab. 4. Tip općeg kretanja stanovništva Grada Mursko Središće u razdoblju 2011.-2021. godine

Tab. 5. Usporedba dva popisa iz 2011. i 2021. po postotnoj promjeni i usporedba prema starosnim razredima

Tab. 6. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti u Gradu Mursko Središće 2011. godine

Tab. 7. Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu u Gradu Mursko Središće 2011. godine

Tab. 8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi u Gradu Mursko Središće 2011. godine

Tab. 9. Broj i registracijski oblik subjekata koji su registrirani za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti na području grada Mursko Središće 2021. godine

Tab. 10. SWOT analiza Grada Mursko Središće

Anketa

Poštovani/a, student sam završne godine studija Geografije (diplomski smjer: Prostorno planiranje i regionalni razvoj) na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, te za potrebe diplomskog rada pod nazivom “Razvojne mogućnosti i problemi Grada Mursko Središće s naglaskom na demografski aspekt” provodim anketu o mišljenjima građana o stanju pojedinih gradskih funkcija i općenito o prednostima i nedostacima u prostoru Grada. Kako bi se testirale početne hipoteze o problemima i stvarnom stanju prostora Grada, te se utvrdio željeni pristup problemu i vizija razvoja potrebno je ispitati stavove lokalnog stanovništva. Molim Vas da iskreno odgovorite na postavljena pitanja i na taj način doprinesete ovom istraživanju. Trajanje ankete je maksimalno 10 minuta i svi odgovori su u potpunosti anonimni. Napominjem da ovaj upitnik mogu ispuniti samo osobe starije od 18 godina, s prebivalištem na području Grada Mursko Središće. Rezultati će biti statistički obrađeni i prikazani u diplomskom radu. Unaprijed se zahvaljujem na sudjelovanju.

1. Spol: a) Muško
b) Žensko

2. Dob: a) 18-25 godina
b) 26-50 godina
c) 51-65 godina
d) 65+ godina

3. Naselje u kojem živite: a) Hlapičina
b) Križovec
c) Mursko Središće
d) Peklenica
e) Štrukovec

4. Najviša završena škola: a) Bez završene škole
b) Osnovna škola
c) Srednja škola
d) Viša škola, prvi stupanj fakulteta (preddiplomski) ili stručni studij
e) Fakultet, umjetnička akademija, sveučilišni studij
f) Poslijediplomski studij (magisterij znanosti/doktorat)

5. Koliko često boravite na području Grada Mursko Središće tijekom godine:
 - a) Manje od mjesec dana
 - b) 1-3 mjeseca
 - c) 4-6 mjeseci
 - d) 7-9 mjeseci
 - e) Više od 10 mjeseci

6. Imate li namjeru trajnog preseljenja iz Grada Mursko Središće? a) Da
b) Ne

7. Ako je odgovor na 6. pitanje DA, gdje bi ste se preselili? a) Neko drugo naselje u MŽ ili druga županija u RH
b) Inozemstvo

8. U koju županiju u RH? _____

9. Ako je odgovor na 6. pitanje DA, koji su najveći razlozi za to? _____

10. U koju državu? _____

11. Ako je odgovor na 6. pitanje DA, koji su najveći razlozi za to? _____

Sljedećih nekoliko pitanja je višestruki odabir, te Vas molim da odgovorite na svaki redak odgovarajućom ocjenom.

12. Ocijenite svoje zadovoljstvo određenim sadržajima u Gradu Mursko Središće.

	Izrazito nezadovoljan	Nezadovoljan	Neutralan stav	Zadovoljan	Izrazito zadovoljan
Kvaliteta života					
Konkurentnost gospodarstva i dostupnost radnih mjesta					
Komunalna infrastruktura					
Prometni sustav					
Odgojno-obrazovni sustav					
Zastupljenost zelenih površina					
Zdravstvena skrb					
Lokalna vlast					
Zabavni sadržaji					

13. U kojoj mjeri navedena obilježja smatrate prednostima za razvoj Grada?

	Izrazito mala prednost	Mala prednost	Ni mala ni velika prednost	Velika prednost	Izrazito velika prednost
Geografski smještaj i položaj					
Prostor i klimatski uvjeti					
Kulturno-povijesno naslijeđe					
Turistička ponuda					
Mentalitet stanovništva					
Doprinos gradske uprave					
Energetska infrastruktura					
Gospodarska zona					

14. U kojoj mjeri navedena obilježja smatrate nedostatkom za razvoj Grada?

	Izrazito mali nedostatak	Mali nedostatak	Ni mali ni veliki nedostatak	Veliki nedostatak	Izrazito veliki nedostatak
Opadanje broja stanovnika					
Starenje stanovništva					
Iseljavanje mladih					
Nezaposlenost					

Nemogućnost nastavka školovanja					
Manjak zabavnih sadržaja					
Manjak trgovina					
Loše gospodarske prilike					

15. U kojoj mjeri navedene djelatnosti smatrate važnima za budući razvoj?

	Izrazito nevažno	Nevažno	Ni nevažno ni važno	Važno	Izrazito važno
Poljoprivreda					
Industrija					
Malo i srednje poduzetništvo					
Ugostiteljstvo					
Trgovina					
Turizam					
Obrazovanje					
Zdravstvo					

16. U kojoj mjeri je važno ostvariti navedene projekte u svrhu budućeg razvoja?

	Izrazito nevažno	Nevažno	Ni nevažno ni važno	Važno	Izrazito važno
Izgradnja obilaznice					
Dovršenje sustava aglomeracije					
Rekonstrukcija središta grada					

Izgradnja ili rekonstrukcija objekata u funkciji opće uporabe (dvorana, prostor za mlade i sl.)					
Očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti					
Valorizacija kulturno-povijesnih vrijednosti					
Izgradnja srednje škole					

17. Koliko je važno ostvariti navedeni sadržaj da bi se povećala kvaliteta života i društveni standard?

	Izrazito nevažno	Nevažno	Ni nevažno ni važno	Važno	Izrazito važno
Upravljanje razvojem i prekogranična suradnja					
Osiguranje uvjeta za stambeno rješavanje mladim obiteljima					
Poticanje školovanja stručnih					

kadrova prema potrebama gospodarstva					
Konkurentna gospodarska zona na tržištu					
Jačanje lokalnih inicijativa za zapošljavanje					
Društvena integracija socijalno ugroženih grupa					

18. Kako zamišljate da će Grad izgledati do 2050. godine?
